



tantárgyainál fogva, minden vallás felekezet közös iskolája, hol természet-szerűleg fejlődik a különböző vallás felekezetűek közt, a kölcsönös türelem és tisztelet egymás vallása iránt, hogy az ember szeretet, — e minden hit-elv főtanát — gyakorlati érvényre emelje; — s egyszersmind köztulajdonná tegye a meggyőződést és törekvést arra, miként a valódi emberi becs a jel-lemben, tehetségekben és munkásságban van.

Legyen a meggyőződés minden kebelbe beható, — s nem kételkedünk, hogy minden vallás felekezet és a társadalom minden tagja által megho-zandó áldozat, e nemzedéket, mely a kor intő szavát megérteni tudja, ma-gasabbra emelendi, azon nagy emlékü elődöknél, kik meglévő iskoláink alapítása által már korukat előzték, — s az utó kor hálájában emléküket örökítették . . .

Ezen aláírási ívnek a befizetett összegekkel folyó 1868. június hó 30-ig a Zabolch megyei takarékpénztár egylethez REÁL-ISKOLÁRA KÜLDEMÉNY NAGYKÁLLÓBAN czímezéssel beküldése ké-retik.

Rózsa István  
igazgató

Dr. Bleuer  
gondnok

Szesztay Károly  
titkár.”<sup>1</sup>

A Takarékpénztár felhívását támogatta báró Vécsey József, Szabolcs megye főispánja is.

Az 1868. május havában kiküldött ívekre 1868. június hó végére 174 gyűjtőiven 16 773 frt 59 krajcár összegű felajánlás történt. Az emigrációban levő Kossuth Lajos Turinból az iskola felállításához 100 aranyfrankot kül-dött. Ezeket az aranyakat bizalmas körben elérverezték emlékpénzül, és így 131 frt folyt be az iskolaalapítványra.

Az iskola-bizottság 1869. április 25-én úgy döntött, hogy 1869. június 10-én 9 órára összehívják az érdekeltségi közgyűlést, melyre valamennyi iv aláíróját, illetve megbízottját felkéri a megjelenésre. A tanácskozás he-lyéül a megyeház nagytermét jelölték meg.

A közgyűlés napirendjeként a következőket határozták el: „1. Az iskola-bizottság beszámolója eljárásáról, — az elért eredmény kimutatásával. — 2. Az iskola helyiségül kiszemelt épületet tárgyzó bizottsági megállapodás, s illetve a közgyűlés jóváhagyásának fenntartásával kötött vételi szerződés felett határozás. — 3. E megyei Reál-iskolai alapnak, állami tanintézet alap-jául felajánlása kérdésében határozás. — 4. Az iskolai szervezet megalapí-tásának kijelentése, s az attól függővé tett aláírásoknak kötelező erőre eme-lése. — 5. Az érdekeltségi közgyűlés határozatai alapján, az úgy véglegező-sére, egy bizottság megválasztása, s meghatalmazása . . .”<sup>2</sup>

A június 10-i ülés jegyzőkönyve szerint 21.758 frt 38 kr aláírása és részbeni begyűjtése megtörtént. A közgyűlés lelkesedéssel ajánlotta fel a begyűlt alapot, a megvásárolt iskolahelyiséget Szabolcs megyében, Nagy-kálló városában alapítandó felekezetnélküli alreáltanodai alaphoz.

Az egri káptalannak nem volt ínyére a felekezetnélküli állami iskola, ezért képviselője — Bodnár István — visszavonta a 3.000 frt-ot, amit a káp-

talán korábban megajánlott. A visszavonást a közgyűlés elutasította azzal, hogy az aláírást és gyűjtést nem kötötték semmilyen feltételhez.

A közgyűlés felhatalmazta Tokaji Nagy Lajost, a bizottság elnökét, hogy a közoktatási minisztertől kérje meg az iskola felállításához az engedélyt.

A kérelemben hivatkozott arra, hogy Nagykállónak 6.872 lakosa van és a megyében egyetlen középiskola sem létezik — leszámítva a nyíregyházi ágostai hitvallású felekezeti iskolát (a mai Kossuth Lajos Szakközépiskolát). Életszükségletnek tekintette, hogy a felállítandó iskola „... leghivatottabb betölteni azon feladatot, — hogy a népesség zöménél meghonosítsa, az értelmi fokozat, és szakképzettség azon arányait, — melyek minél több földműves és iparosnak, a gyakorlati életre befejező képzését biztosítsák — s a művelt világ haladási versenyében érdekelt tényezővé lenni, — fogékonnyá tegyék.”<sup>3</sup>

A kérvényben foglaltatott az is, hogy a bizottság megvette az iskola részére: „... Nagy Istvánné előbb özv. Kállay Leopoldné, szül. Juránka Mária asszonytól, s férje Nagy István úrtól úgy is, mint néhai Kállay Leopold kiskorú gyermekeinek természetes, s illetve törvényes gondnokaitól a Nagy-Kállói 343-dik számú J/alatti telekjegyzőkönyv 1-ső sor, s 360 helyrajzi szám alatt lévő beltelket, az azon lévő 223-dik számú ház összes beépítkezésével, melyek K/alatti homlok, s L/alatti alap rajz, és M/alatti kimutató szerint összesen 5<sup>0</sup>/<sub>0</sub> 31.800 forint tőke kamatának megfelelő jövedelméssel bíró 50 különböző lakrészt tartalmaznak, az N/alatti föltételes örök eladási szerződés erejével, o. é. húsz ezer 20.000 forintért, úgy hogy a szerződés hatályát az érdekeltségi közgyűlés jóváhagyása, s Nagyméltóságod hozzá járulásától tette függővé, s akként, hogy ezen ingatlan eladásra az eladók gyámhatósági jóváhagyást eszközöljenek, ezen ingatlan külön telekjegyzőkönyvbe átírássák, s 4.886 frt 40 kr tőke értékig tehermentesítsék.

Ezen épület helyiségei alkalmasak, a már kész egy terem mellett, még öt terem alakítására, s ezen hat a piaci homlokzatba esendő termen túl, négy tanár részére egyenként három szoba, konyha, kamra, pincze, s két tanár részére egyenként két szoba, s pinczéből álló szállások, s még egy pár helyiségben tanszerelvények gyűjteményének berendezésére, udvara elég tágas torna készletek felállítására, s az épület előtti piacz sétányos kertje, ízlés nemesítésre, s az egészség fenntartására egyenlően szolgálnak, míg a piczról fő, s a hátsó utcából mellék bejárata, az épülethez könnyű és bő közlekedést enged . . .”<sup>4</sup>

A felterjesztésben rámutattak arra is, hogy nemcsak Szabolcs, hanem Hajdú, Szatmár, Bereg, Ugocsa, Ung, Zemplén és Borsod megyék jelentékeny részének is jó szolgálatot jelent.

A kérés meghallgatásra talált a vallás- és közoktatásügyi miniszternél, az ingatlant átvette és 1870. március 10-én 4.817 szám alatt kelt rendelete értelmében az állami alreáltanodát október 1-én engedélyezte megnyitni, és állami költségen fenntartani.

Az intézet élére Bozóky János került, aki 1860-tól 1870-ig a sümegi két

osztályú községi alreáltanodánál tanított. Az igazgató 1870. július 6-án érkezett Nagykállóba. Július 7-én a hivatali teendőket, július 15-én az épületet vette át a volt háztulajdonostól és Tokaji Nagy Lajos királyi tanácsostól, Szabolcs megye és Hajdú kerületi tanfelügyelőjétől.

1870. július 15-én az épület egyik termében nyitotta meg a tanfelügyelő az „első képezdei póttanfolyamot Szabolcs megye és a Hajdú kerületek néptanítói számára.”

Ez volt az intézet első szellemi tevékenysége.

Az iskola népszerűsítésére és ismertetésére Bozóky János igazgató 1870. augusztus 20-án az alábbi kiadványt adta ki: „Az 1870-ik év október hó 1-sőjén Nagy-Kállóban megnyitandó magyar királyi állami alreáltanodának programja.”<sup>5</sup>

A programot 1000 magyar és 300 német nyelvű példányban jelentették meg.

„A hazai érdekelt közönségnek tisztelettel tudtul adom, hogy . . . . Nagy-Kállóban még ez év őszén egy, négy tanfolyammal bíró királyi állami alreáltanoda álland fel, melynek 1-ső osztálya ugyancsak f. é. október 1-jén nyitattik meg. Bátorkodom figyelmeztetni Szabolcs és a körülfekvő határos, valamint távolabb eső megyék tisztelt közönségét is azon korszerű tanpályafutásra, melyet a magyar kormány, Szabolcs megye székhelye hazafias értelmiségének üdvös kezdeményezése alapján, e vidék- és környékbeli tanuló ifjúság előtt megnyitott; azon körülményre, mely szerint ezen, a legtökélyesebb szervezet szerint egymásután fokozatosan felállandó reáltanoda Magyarország eme táján a hazánkban annyira szükséges és oly sokszor sürgtetett realismereteket terjesztetni, és ezáltal a nemzeti közművelődés terén kiáltó hézagot pótolni hivatva van . . .”<sup>6</sup>

Európa több országában a reáltanodák a virágzás korszakát élték, míg nálunk Magyarországon a XXXVIII. törvénycikk csak a kezdetet jelentette. Ennek okai a gazdasági, társadalmi és politikai helyzettel magyarázhatók.

A reáltanodáknál al- és felreáltanodákat különböztetünk meg. „Az alreáltanoda előkészít a felreáltanodára s egyszersmind az alsóbb, közép és felsőbb finomabb iparok köreire általános önálló képzettséget eszközöl. A tantárgyakat kiválólag népszerű modorban kezeli s mint teljes alreáltanoda legalább három, szervezetiileg négy évfolyamatból áll.

Hol az ország egyes vidékeinek ipari szükségletei kívánnák, a négy évfolyamatú alreáltanodához külön szakiránybani iparműi oktatás is csatoltathatik mellékvévfolyamatok alakjában.

A felreáltanoda az alreáltanodában kezdett oktatást tudományos modorban folytatja; az általános humanistikus képzettség ezen iskolában adandó mértékét bevégi s egyszersmind a műtudományi (technikai) tanulmányoknak különleges előkészítő iskolája . . .”<sup>7</sup>

A fenti idézetből világosan kitűnik az iskola célkitűzése.

Milyen tantárgyakat tanítottak a reáltanodákban?

- a) vallás,
- b) oktatási nyelv,
- c) második élő nyelv, mely a reáltanoda vidékén különösen dívik,
- d) német nyelv, a mennyiben még a mondott nyelvek között nem foglaltatnék,
- e) az általános és hazai földrajz és történelem, polgári jog- és kötelesség- és alkotmánytannal kapcsolatban,
- f) számítástan (elemi s felsőbb),
- g) alkalmazott számítástan váltó- és vámismével,
- h) könyvviteltan,
- i) természetrajz és élettan,
- j) természettan,
- k) vegytan,
- l) elméleti s alkalmazott mértan,
- m) rajzolás,
- n) szépírás,
- o) testgyakorlat; — melléktantárgyakul:
- p) az olasz, franczia, angol vagy valamely szláv nyelv,
- q) a mintázás,
- r) a géptan és géptani rajz,
- s) az építészettan és építészeti rajz,
- t) a vegyiparműtan,
- u) a gyorsírászat s
- v) az ének<sup>s</sup>

Ezen tantárgyak közül az o) betűig valók kötelezettek, a többiek pedig tetszés szerint szabadon választhatók voltak.

A tanévre a beiratkozásokat 1870. szeptember 28, 29 és 30-án tartották. A tanítás október 1-én kezdődött. A tanulóknak 8 frt 40 kr. tandíjat kellett fizetni. Tandíjmentességet csak a közoktatásügyi miniszter adhatott. A beiratási díj 2 frt 10 kr. volt. A tanulók beíratáskor szüleikkel vagy helyetteseikkel tartoztak megjelenni. Az iskolába azt vették fel, aki 9. évet beöltött és a főelemi tanoda IV. elemi osztály követelményeinek megfelelték. Minden tanulónak fölvételi vizsgát kellett tennie, ez díjmentesen történt. A tankönyvekről és rajzszerekről az igazgatóság gondoskodott. A felvett tanulók kötelesek voltak az iskola törvényeinek magukat alárendelni.

Az 1870/71. tanévben a hitoktatókon kívül 3 főből állt a tanári testület.

Igazgató: *Bozóky János* főreáltanodai tanár, tanította a német nyelvet, a föld- és természetrajzot, szépírást hetenkénti 11 és f. é. április elejétől kezdve a mértani és szabadkézi rajzot is hetenkénti 17 órában.

*Gasparik János*, egri főgimnáziumi tanár 1870. augusztus 1-én lett ki-nevezve az alreáltanodához. Szakja a mennyiségtan és természetrajz volt. Az alreáltanodánál a számtant és a magyar nyelvet tanította heti 9 órában.

*Burchald (Alton)* Gusztáv bieli progymnáziumi tanár (Schweiczből)

1870. augusztus 24-én került az iskolához. A mértant és a szabadkézi rajzot tanította heti 9 órában

1871. április 23-án Burchald lemondott állásáról, tantárgyait az igazgató vette át miniszteri engedély alapján.

### *Az 1870/71. tanév tanulói számának alakulása*

|                                |    |
|--------------------------------|----|
| Fölvételre jelentkezett ... .. | 56 |
| Belépett ... ..                | 55 |
| Kilépett ... ..                | 11 |
| Meghalt ... ..                 | 1  |
| Maradt év végén ... ..         | 43 |

### *Szülőföld szerint*

|                                       |    |
|---------------------------------------|----|
| Nagy- és Kis-Kállóból ... ..          | 24 |
| Szabolcs és Hajdú kerületekből ... .. | 26 |
| Magyarország egyéb helyeiről ... ..   | 6  |

Az értesítő arról nem szól, hogy hány tanuló tett sikeres vizsgát.

Az 1871/72. tanévi értesítőtől tudjuk, hogy javító vizsgálatot is tartottak, és a második osztályba 35 tanuló iratkozott be.

A második tanévben bővült a tantárgyak száma, az első osztályban tornával, a másodikban: természettannal, szabadkézi rajzzal és tornával.

Az 1872/73. tanévben minden különösebb nehézség nélkül megnyílt a harmadik osztály. A három osztály tanulóinak összlétszáma 73. Vizsgát 71 tanuló tett.

1872. november 25-én gyászos esemény okozott szomorúságot, meghalt Bozóky János igazgató járványos himlőben. Még aznap délután nagy részvét mellett el is temettetett. Halála nagy veszteséget jelentett.

Munkáját igényesség, buzgóság, szakavatottság, tapintatosság jellemezte. Akaraterejét bizonyítja, hogy négy tárgyból nyert főreáltanodai képesítést. Sokoldalú képzettsége, s gyakorlati ügyességének máltánylatául saját kérelmére a pesti főreáltanoda rendes tanárává neveztetett ki oly föltétel alatt, hogy a ráruházott teendők miatt még a tanévet Nagykállón töltse.

Bozóky János Pestre vágyódásának oka: „... heves szenvedéllyel szeretete az orvosi pályát, tudomány sóvárgó lelke okmányilag is igazolt eddigi képzettségével nem volt elégedett, minden áron orvos, orvostudor s különösen e tanszakból egyetemi tanár vágyott lenni.

E célból már itt Nagykállóban eszményi szorgalommal tanulmányozta az orvostant különös ragaszkodással a vízgyógyászathoz; napokat és éjekeket töltött, virasztott szakkönyvei között; semmi anyagi áldozat- s a legerősebb

kitartástól sem riadt vissza és ezek mellett még szenvedélyes, fáradhatatlan, buzgó, lelkiismeretes és valódi tudós tapintatú tanár s igazgató is volt.”<sup>9</sup>

A IV. osztály beindulását az 1873—74. tanévben 13.846. számú rendeletben nem engedélyezte a miniszter. Ez volt az iskola történetében az első megtorpanást jelentő esemény. A 20 vizsgázott III. osztályos tanuló kénytelen volt vagy magánúton, vagy más városban folytatni tanulmányait.

1874. augusztus 2-án 22.151. számú minisztériumi leirat engedélyezte a IV. osztály beindítását, s így az alreáliskola teljessé vált.

Az 1875—76. tanév nagy jelentőséggel bírt a magyar reáliskolák történetében. Ebben az évben lépett életbe az új reáliskolai tanterv, mely az eddigi négy osztályú reáliskolát nyolc osztályúvá tette. Az új tanterv lehetőséget adott arra, hogy a jobb tanulók a következő évben egy osztályt ugorjanak. E rendelet 1875. augusztus hó 1-én 17.590. sz. alatt jelent meg.

„... kimondotta a tanodának osztályonként való fokozatos fejlesztését és elrendelte, hogy az V-ik osztály már az 1875/6-iki tanévben életbe léptettesék.” A „nagykállói érdekelttség”, mely a reáltanoda szellemi felvirágzásának előmozdítására, és — ha szükség — anyagi áldozatokkal való támogatására is mindenkor kész, hogy a vallás és közoktatási miniszter úr ő excellenciájának ezen honfiúi hálával fogadott üdvös elhatározását a foganatosítás terén könnyítse, tekintettel az ország kedvezőtlen pénzügyi viszonyaira, a szükséges tanterem berendezésén kívül legott 1800 o. é. frt-ot ajánlott fel, minek folytán az V-ik osztály a lefolyt tanév kezdetén tényleg megnyitottatott.”<sup>10</sup>

A nagykállói érdekelttség újabb önzetlen áldozatkészségét bizonyította az anyagi támogatással. Az iskola a főreáltanodák sorába lépett.

1876. május 10-én 8462. sz. leirat a VI. osztály felállítását „... azon feltétel alatt engedélyezte, hogy ha egyrészről a szükséges tanterem felszerelésének költségeit a reáltanodai »Érdekelttség« fedezi, másrészről ez osztály tanítási terhé a meglevő tanári személyzet ingyen elvállalja. Azonban aggodalmunk a kivitel pillanatában csakhamar szétoszlott, amennyiben a mindig áldozatkész tanügyi »Érdekelttség« a tanterem felszerelésére legott 200 o. é. frtot adományozott, a tanári kar pedig a tanítási teher viselésére önzéstelen készséggel vállalkozott.”<sup>11</sup>

Az összeget a tanterem átalakítására és a tanszerek beszerzésére fordították. Újabb elismerést és hálát kapott az „Érdekelttség” önzetlen támogatásáért.

A tanári kar is elismerést érdemel azért, hogy a VI. osztály óráit egész éven át kitartó buzgalommal ingyen tartotta, s így tette lehetővé a tanoda fejlesztését.

A megyeszékhely változásával, sajnos, Nagyikálló politikai és gazdasági jelentősége csökkent, és ez az iskola fejlődésére is hatással volt.

11.335 sz. 1877. május 6-án kelt rendeletével a miniszter sajnálattal tudatta: „... hogy tekintettel az országos pénzügyek kedvezőtlen állására a reáltanoda fokozatos kiegészítését egyelőre mellőzni kell.”<sup>12</sup>

A VI. osztály megtartását is úgy engedélyezte 1877. augusztus 3-án

14.283 sz. leirata alapján, hogy a tanári kar ismételten ingyen végezze a tanítást.

Az iskolai érdekeltség kétszer is felterjesztéssel élt a minisztériumhoz, a VII. osztály beindítása érdekében. Próbálkozásuk sikerrel is járt. A miniszter 1878. szeptember 20-án 22.582. sz. alatt engedélyezte a VII. osztályt. Az igazgatóság mindent megtett a tanterem berendezésére és hivatalból kérte a kassai, nagyvárad, és lőcsei reáltanodák igazgatóságát, hogy hirdessék ki a VII. osztály utólagos megnyitását, és azok, akik anyagi körülményeik szempontjaiból tanulmányaikat a nagykállói reáltanodában óhajtják folytatni, október 20-ig beírásra jelentkezhetnek. Az Érkeltég az útköltég megtérítését is magára vállalta. A VII. osztály október második felében meg is nyílt.

Az 1878. március 2-án létrehozott segélyző egylet nyújtott csak segítséget a szegénysorsú tanulók számára a továbbtanuláshoz. Az állam nagyon mostohán kezelte ezt a kérdést. Érdemes megemlíteni a Sesztay-féle alapítványt (200.— Ft-os) és a Takarékpénztár július 13-i átiratát, amelyben magára vállalja 4—6 szegény tanulónak a teljes ellátását.

A vezetés az 1879/80-as tanévben kérte a VIII. osztály engedélyezését, ezt azonban csak az 1881—82-es tanévben engedélyezte a minisztérium.

Ezek után érdemes az iskola első tíz évének történetét összefoglalni, értékelni.

Az iskola a Takarékpénztár kezdeményezése nélkül nem jött volna létre. A ma már névtelen adakozóknak köszönhető az anyagi alap megteremtése. Tokaji Nagy Lajos tankerületi felügyelő tevékenysége szintén hozzájárult az iskola megerősödéséhez. Bozóky János rátermettsége, szervező, nevelő munkája ugyancsak alapvető jelentőséggel bír.

Sajnos, az iskola történetében zökkenők is voltak. Az első akadály az volt, hogy az 1873/74. tanévben is három osztályú maradt az iskola. Az 1873. június 23-án 13.846 sz. rendelet szerint: „A reáltanodák jelenlegi külső szervezetére a törvényhozásnak ez irányban közelebb várható intézkedéseiig jelentékenyebb változtatások célszerűek, de eszközölhetők nem lévén: ezen alreáltanodához a jelenlegi tantervvel ellenkező IV-ik osztály felállítását nem engedélyezhetem.”<sup>13</sup>

Az 1875/76. tanévben a VI. osztály indítása szintén nem nyert engedélyezést. Ennek következtében a tehetősebb tanulók kénytelenek voltak iskolát változtatni. Ez a tény kihatott az iskola létszámának csökkenésére.

A miniszter a VII. majd a VIII. osztály beindítását sem engedélyezte. Ez az intézkedés visszavetette az iskola fejlődését. Később a VIII. osztály felállítása is elmaradt. A miniszter csak 1—2—3 esztendővel a kérelem benyújtása után adott lehetőséget a IV., V., VI. és VII. osztályok beindítására. Az iskola 10 éves fennállásának fordulóján még mindig csak VII. osztályú reáltanoda volt.

Érdemes az 1870—71-től 1879—80 tanévig bezárólag az iskola statisztikáját felvázolni.



| Tanév    | O s z t á l y |     |      |     |    |     |      | Összesen |
|----------|---------------|-----|------|-----|----|-----|------|----------|
|          | I.            | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. |          |
| 1870—71. | 56            | —   | —    | —   | —  | —   | —    | 56       |
| 1871—72. | 27            | 37  | —    | —   | —  | —   | —    | 64       |
| 1872—73. | 35            | 17  | 21   | —   | —  | —   | —    | 73       |
| 1873—74. | 42            | 27  | 11   | —   | —  | —   | —    | 76*      |
| 1874—75. | 43            | 26  | 19   | 14  | —  | —   | —    | 94*      |
| 1875—76. | 23            | 13  | 18   | 7   | 14 | —   | —    | 75       |
| 1876—77. | 28            | 14  | 13   | 11  | 8  | 7   | —    | 81       |
| 1877—78. | 20            | 20  | 12   | 6   | 7  | 7   | —    | 72       |
| 1878—79. | 23            | 13  | 17   | 11  | 6  | 5   | 5    | 80       |
| 1879—80. | 21            | 13  | 11   | 13  | 5  | 6   | 6    | 75       |

\* 4 rendkívüli  
8 rendkívüli tanuló nem lett számításba véve.

A statisztikából kitűnik, hogy az első öt év eléggé kedvező arányszámot és emelkedést mutat, a későbbi évekre ez a szám csökkent. Okait:

1. a nem megfelelő állami támogatásban látom.
2. Szabolcs megyében kevés olyan iskola volt, melyből a tanuló az első osztályba akadály nélkül léphetett volna. Így nem volt az iskolának megfelelő bázisa, amire építhetett volna.
3. A tanulók számának csökkenése a szegénységgel is magyarázható. A szülők jórészenek nem volt módja az amúgyis drága iskoláztatáshoz, és gyermekeiket igénybevették az otthoni mezőgazdasági és egyéb munkák végzésére is.

4. A tanulók létszámát nem kis mértékben apasztotta az iskola folytonos fejlesztésének többszöri megszakítása, illetőleg az egymásra következő felsőbb osztályok felállításának elodázása.

5. A tíz év alatt csak egyetlen tanuló részesült nyilvános alapú ösztöndíjban. Ez is hozzájárult a jó tanulók távozásához.

6. A reáltanodák csak egyes pályákra adtak ismereteket, míg a gimnázium minden pályához utat nyitott.

7. A megyeszékhely változása, a gazdasági és társadalmi viszonyok hanyatlása.

Az 1881/82. tanévben az iskola nyolc osztályú főreáltanodává emeltették.

A miniszter 1881. március 23-án 7852. sz. leirata a következőket mondja el:

„Nagyságos Tokaji Nagy Lajos úrnak, mint a nagy-kállói reáliskola érdekelttség elnökének.

A nagy-kállói főreáliskolának a VIII-ik osztállyal kiegészítését a jövő 1881/2. tanévre elhatároztam, elfogadva a »reáliskolai érdekelttség« bizott-

ságának hazafias ajánlatát, hogy a szükséges helyreállítás, illetőleg átalakítás és felszerelés költségeit, valamint a VIII-ik osztály felállítása folytán alkalmazandó tanerők f. évi december 31-ig esedékes díjait, melyekről tárczám költségvetésében gondoskodás nem történt, fedezni. Meleg köszönetet mondva az »érdekeltség«-nek az oktatás ügyért hazafiasan felajánlott ezen újabb áldozatkészségéért s Nagyságodat fölkérvén köszönetemnek az illető körben való nyilvánítására, van szerencsém tudomására hozni, hogy a n.-kállói főreáliskola igazgatóját utasítottam, hogy a tanártestülettel egyetértve javaslatot tegyen a jelenlegi tanári személyzet számbavételével, a létszám kiegészítésére minő tanszékek szervezendők.

Trefort Ágoston s. k.<sup>14</sup>

A megye lelkes és áldozatkész közönsége 12 év után elérte célját, az érettségi vizsgák jogosultságát. Az „érdekeltség” a VIII. osztály felállításához és a felmerült költségek fedezéséhez 900 frt-tal járult hozzá „... ebből 533 frt 33 kr. tanári fizetésre, 366 frt 67 kr. pedig a szükséges tanterem berendezésére és bútorzatra fordított...”<sup>15</sup>

Az intézet történetében nem múlt el év, hogy az érdekeltség jótékony-sággal ne segítette volna az iskolát.

1882. június 9-én tartották meg az első érettségi szóbeli vizsgát. Az elnök Petrovich Ferenc nagyváradi tankerületi főigazgató volt. Az érettségin megjelent Szász Károly miniszteri tanácsos, mint miniszteri biztos.

A miniszteri biztost a város nagy ünnepléssel fogadta. Érkezéseire küldöttség indult, a bandérium is felsorakozott, és a biztos zeneszóval, hosszú kocsisorok kíséretével vonult be a fellobogózott városba.

Az érettségi Petrovich Ferenc főigazgató elnökletével kezdődött. Az első érettségin négy tanuló vett részt. Ebből három műegyetemre, egy más pályára szándékozott menni.

Az 1884-ben új tankerületi beosztásra került sor, melynek következtében Nagykállót a debreceni tankerülethez csatolták. A tankerület élére Békési Gyula főgimnáziumi igazgató neveztetett ki. Az új főigazgató haláláig (1896) minden évben látogatást tett az iskolánál.

A 8 osztályos iskola kiépült ugyan, de a jövő nem sok jóval kecsegtetett. A létszám nem emelkedett.

A miniszter 1887. április hó 3-án 8296. sz. szabályzata elrendelte a reáliskolákban a latin nyelv tanítását. „Hogy a jobb reáliskolai tanulóknak is módot nyújtsak a latin nyelvi és irodalmi ismeretek megszerzésére, s ez által a tudomány-egyetem jogi és orvosi karaiba való beléphetésre, a rendelkezésem és vezetésem alatt álló nyolcz osztályú reáliskolákban a latin nyelv rendkívüli tanítását elrendelem. E tanítás azonban a jövő (1887/8) iskolai évvel egyelőre csak a budapesti II. és V. kerületi iskolában, a pozsonyi, szegedi, kassai, temesvári, aradi, pécsi, soproni és nagyváradi áll. fő-reáliskolákban fog berendeztetni.”...<sup>16</sup>

A latin nyelv tanítása csak 10 reáliskolára volt előirányozva. Az igazga-

tóság kérésére a miniszter 20.012/1887. sz. alatt engedélyezte. Ennek tanítását az igazgató vállalta.

1889. április 16-án Gróf Csáky Albin vallás- és közoktatási miniszter leiratot intézett Szabolcs Vármegye alispánjához, amelyben hivatkozva az alacsony létszámra, kérte a felső négy osztály megszüntetését. A város és a reáliskolai érdekeltség a miniszterhez fordult. Kállay Zoltán akkori országgyűlési képviselőt kérték fel közbenjáróul, akinek hatására a miniszter elállott tervétől. Így aztán az igazgató 1889. június 30-án megcáfolta a 4 felső osztály megszüntetésének hírét.

Az 1890/91. tanévben újabb meglepetés érte az iskolát. „Ő császári és királyi apostoli felsége e főreáliskola négy felső osztályának az 1890/91. tanévvel kezdődő fokozatos megszüntetését 1890. június hó 28-án kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben jóváhagyván, vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő exellentíája 1890. július hó 8-án 29394. sz. a. kelt intézkedéssel elrendelte, hogy az ötödik osztály az 1889—90. tanév befejeztével megszüntetessék . . .”<sup>17</sup>

Az 1890—91-es tanévben már nem nyílt meg az V. osztály.

Az 1892—93. tanév történetéhez fűződik, hogy megszűnt a négy felső osztály. Az iskola új címe: „Magyar királyi állami reáliskola Nagy-Kállóban.”

A reáliskola érdekeltségi bizottsága 1889. május 5-én reagált a 13092/1888. sz. leiratra.

A közoktatásügyi miniszterhez intézett emlékiratban keserűen panaszkolja, hogy több éves áldozatos munkájuk gyümölcse most „miniszteri leirat által megsemmisíttetni céloztatik. Hogy az érdekeltségi bizottság a reáliskola érdekeinek előmozdítására s felvirágzása kezdettől fogva mostanig, az iskolai épületen felállított torony csengettyű magasságától le, a szegény tanulók utolsó ruhadarabjáig, — a jó tanulók évi ösztöndíjazásától kezdve egész az írószerek beszerzéséig, mit tett és áldozott, annak terjedelmes részletezésétől ezúttal tartózkodnunk, azt sem tüntetjük fel, hogy eddig hozott áldozataink összege meghaladja az 50. ezer frtot; de nem mulaszthatjuk el legalább főbb vonásokban — azon önzetlen buzgalomnak, azon hazafias áldozatoknak feltüntetését, melyeket az V. osztály felállításától a reáliskola betetőzéséig a négy felső osztály biztosítására és felvirágzására a magunk részéről tettünk . . .”<sup>18</sup>

„... mi, ha városunk, ha vidékünk az anyagi jólétnek, a vagyonosság-  
nak azon bőségével és gazdagságával rendelkezünk, melyekkel Debreczen  
szabad kir. város és annak polgárai rendelkeznek, legyen meggyőződve  
Kegyelmes Urunk, hogy akkor nem folyamondnánk az állami anyagi támo-  
gatásért, hanem a reáliskolát a maga épségében, a maga teljében, a mennyi-  
ben létének és jövő felvirágzásának alapfeltételei már biztosítvák, mi ma-  
gunk tartanók fenn, mert tudjuk, mert érezzük, hogy e reáliskola megyénk  
ifjúságának, főképpen szegény ifjúságának reálirányú képzésére nélkülöz-  
hetetlen életszükség; mert érezzük, hogy máskülönben eddig hozott áldoza-  
taink gyümölcsei megsemmisülnek . . .”<sup>19</sup>

1895. május 4-én az iskola alakulásának 25. évfordulóján felterjesztéssel éltek a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. A kérelmet Dr. Bleuer Miklós köldöttiségi elnök és Nagy Kálmán jegyző írták alá a város lakossága nevében. A kérelemben az állami reáliskolát négy osztályú gimnáziummá kérték átalakítani. Indoklásuk: „... 1... a magyar ifjúság neveltetése iránt lelkesülő nagy közönség oly középiskola felé fordul bizalmával, oly középiskolák létesítésin buzgólkodik, melyek tanítványainak általános képesítést adnak, s így kivétel nélkül minden szakpályára utat nyitak. 2. Nagy-Kállónak ez idő szerint 5.632 lakosa van; midőn a statisztika adatai szerint azt látjuk, hogy hazánkban 5000-nél kevesebb lakossal bíró helységek közt 25-ben népes és virágzó gymnasium áll fenn, midőn látjuk, hogy azon 37 városban, melyekben a lakosság 5000 és 10000 közt van, 33-al és főgymnasium mellett 8 reáliskola tengődik, bizton reméljük, hogy városunkban is egy algymnasium minden pályára előkészítő tantervével nagyobb terjedelemben, szélesebb körökre kihatólag fogja a középiskolai nevelésoktatás áldásait kiterjeszteni, s úgy a megye, mint a közelfekvő vidékek kulturális érdekeit szolgálni és előmozdítani... 4. Territorialis szempontból az országos statisztikai hivatal beosztása szerint a Tisza balpartja, melyhez Szabolcsmegye tartozik, a 7 országterület rész között átlagos iskolásűrűség szempontjából a hatodik, vagyis az utolsó előtti helyen áll, s 1778 négyzetkilométerre és 82000 lakosra jut egy középiskola. Részletesebben taglalva e statisztikát, a kép még elszomorítóbb Szabolcsmegyére nézve, mert ebben 4917 négyzetkilométer terület, s 244.945 lakosság mellett 2458 négyzetkilométer területre és 122.472 lakosra jut egy középiskola, holott a szomszédos Beregmegyében 3724 négyzetkilométerre és 179.455 lakosra két, Hajdúmegyében 3353 négyzetkilométerre és 190.978 lakosra öt, — Szatmármegyében 6492 négyzetkilométerre és 323.768 lakosra teljes négy középiskola esik...”<sup>20</sup>

1895. augusztus 23-án Wlassits Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter 44.657. számú rendeletében utasítást adott arra, hogy a volt „... ottani alreáliskola állami algymnasiummá alakíttassék át... ezen átalakítás az 1895—96. tanévtől kezdve fokozatosan végrehajlassék, megjegyezvén, hogy nevezett iskolai évben a reáliskola első osztálya megszűnik, s a gymnasium első osztálya megnyitandó.”<sup>21</sup>

A gimnázium első osztálya az 1895—96-os tanévben meg is nyílt. Az új jellegű iskolában jelentős létszámú növekedés volt észrevehető. Az 1894—95-ös tanévben 27 első, az 1895—96-os tanévben 53 nyilvános elsős tanuló volt. Nőtt a vizsgázó tanulók létszáma (110; 138; végül 157 lett). Ezeket a számadatokat azzal magyarázhatjuk, hogy Kálló lakosai megbarátkoztak az állami iskolával.

28 évi fennállás után 1898-ban megszűnt a reáliskola és helyébe véglegesen gimnázium lépett. Az 1898—99-es tanévben az intézet udvarán állami költségvetésből tornaterem épült.

A századforduló az iskola 30 éves történetének küzdelmekkel teli szakaszát zárja le.

A 30 esztendő története azt mutatja, hogy az állam nem sokat törődött a megye egyetlen középiskolájával. Gyér látogatottságát befolyásolta a vidék szegénysége és az oktatás alacsony színvonala, Szabolcs megye uralkodó osztályának szellemi elmaradottsága.

Az 1900/01-es tanévet szeptember 4-én nyitották meg 143 tanulóval. Ebből 139 nyilvános és 4 magántanuló volt. A tanítás a Rendtartás értelmében az I. II. III. osztályokban az új, a IV-ben a régi tanterv szerint folyt.

Az 1902/03-as tanévben Szamuely Tibor az iskola III. osztályának volt tanulója, de kimaradt.

Az 1902/03. tanévet záró értesítő örömmel adja hírül a gimnáziumi internátus megnyitását az 1903/4. tanévben.

A Szabolcs vármegyei törvényhatósági közgyűlés 1901. május 24-én elhatározta, hogy a községben a volt megyei kórházi telket a hozzátartozó épületekkel együtt a gimnázium mellett felállítandó Internátus céljaira ingyen átadja.

A város az épület átalakítására 5.500 koronát, a felszerelésre és berendezésre 2700 koronát szavazott meg. Az internátus elnöksége 1903. július 2-án pályázati hirdetést adott ki a gimnázium internátusában betöltendő helyekre. 30 tanulónak biztosított elhelyezést. Az ellátás: lakás, fűtés, világítás, mosás, kiszolgálás és orvosi gondoskodásban állott a felvett tanulóknak 15—20 koronát kellett havonként fizetni.

Az internátus élén az igazgatótanács állt, mely az intézet összes személyi és dologi ügyeit intézte.

Az igazgatótanács tagjai voltak:

Elnök: Görömbei Péter ev. ref. esperes

Alelnök: Zoltán István főszolgabíró

Jegyző: Goldberger Sámuel népiskolai igazgató-tanító

Pénztárnok: Pelsőczy Sándor városi pénztáros

Ellenőr: Palánszky Bertalan áll. elmeorvosi intézeti gondnok.

Az első évben 30 helyett 50 tanulót vettek fel, ebből év közben kilépett négy, meghalt egy tanuló.

Az Internátus Szervezeti Szabályzatát a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1904. június 15-én 56.555 szám alatt hagyta jóvá. Első igazgatója Jancsó Géza volt, aki 1904. augusztus 30-án nyert kinevezést 71.999 szám alatt.

Az Internátus létrehozása indokolt volt, így a távollakók számára lehetőséget adott a tanuláshoz.

1905. szeptember 23-án meghalt Schurina István igazgató, aki 30 évet töltött a gimnázium vezető székében.

1837. december 26-án született Trisztinán, Árva megyében. Középiskolai tanulmányait a rosznyói kath. főgimnáziumban végezte. Itt végezte el a teológiát is. Egyházmegyei iktató, majd segédlelkész lett. 1862-ben már a rosznyói gimnázium tanára. 1867. március 17-én a „budapesti országos középtanodai tanárvizsgáló bizottság” előtt a mennyiségtanból és classica philológiából tett vizsgát. 1867. április 23-án a miniszter tanári állásában

megerősítette. 1870. szeptember 21-én a trisztinai kir. kath. gimnáziumhoz rendes tanári minőségben helyeztetett át és helyettes igazgatóvá neveztetett ki. 1873. november 21-én igazgató lett. 1875. szeptember 22-én mint igazgató került a nagykállói főreáliskolához és az intézetnek 30 éven keresztül igazgatója volt. E hosszú idő alatt igen sok maradandót épített iskolánk számára. Talán igazgatói működésének utolsó éveiben bekövetkezett súlyos betegségét is lelkiismeretes és megfeszített munkája okozta. Nyugalombavonulása sem segített felépülésében, mert annak első évében meghalt 43 évi tanári működés után. Nagykálló díszpolgárává választotta.

A gimnázium tanulóinak létszáma nőtt, de ugyanakkor csökkent a szegény tanulók aránya, nőtt a nagybirtokosok és tisztviselők száma. A tandíj és az internátusi díj is állandó emelkedést mutatott. A kedvezményrel támogatott internátusi tanulók száma 15-ről 10-re csökkent. Ha megnézzük, hogy az internátusban egy-egy tanulónak mit kellett magával vinnie, akkor nem csodálkozhatunk azon, hogy a szegény tanulók nem jutottak be az internátusba: „Minden tanuló tartozik magával hozni:

- 6 drb. inget,
- 3 drb. hálóinget,
- 6 drb. lábravalót,
- 6 drb. kapczát, vagy harisnyát,
- 6 drb. zsebkendőt,
- 6 drb. törülközőt,
- 1 drb. párnát,
- 1 drb. paplant, vagy dunnát, vagy pokróczot,
- 3 drb. ágylepedőt,
- 3 drb. paplanlepedőt, vagy dunnahajat,
- 4 drb. párnahajat,
- 6 drb. asztalkendőt,
- 1 rendbeli ruha- és csizmakefét,
- 1 fésűt,
- 1 hajkefét,
- 1 kézitükröt,
- 1 ágyterítőt,

1 szalmazsákot, továbbá legalább két öltözet ruhát, egy felsőkabátot és két pár lábbelit.”<sup>22</sup>

A teljes díj 300 korona, a kedvezményes 200 korona volt 1910-ben. A következő évben a teljes 330, a kedvezményes 250 korona lett, és a kedvezményesen felvehetők száma 5 fő volt.

A létszám növekedése szükségessé tette a felsőtagozat felállítását. A község felterjesztésben kérte a minisztériumot az V. osztály engedélyezésére és új iskola építésére, melyhez ingyen telket és 150 000 koronát ajánlott fel.

„Magy. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter  
55,198. szám.

Értesitem az alispáni hivatalt, hogy jelen szám és kelet alatt intézkedtem az iránt, hogy a nagykállói állami főgimnázium megnyitandó ötödik osztálya, a jövő tanév elején kellően fel legyen szerelve.

B u d a p e s t , 1911. május 31.

A miniszter meghagyásából:  
dr. báró Barkóczy Sándor  
miniszteri tanácsos<sup>23</sup>

A gimnázium V. osztálya az 1911—12. tanévben meg is nyílt és az iskolát főgimnáziumnak nyilvánították.

Az iskolai értesítők szerint évtizedeken keresztül nem volt fegyelmi vétség. A tanulók rendszeretete, munkakedve, iskolai, utcai és otthoni viselkedése kifogástalan volt.

Az 1912—13-as tanévben a helyzet rosszabbodott. Két tanulót eltávolítottak, egy főt V. fokú büntetésben részesítettek. Az említetteken kívül még négy tanuló igazgatói, 31 osztályfőnöki megrovásban részesült.

Az 1909—10. tanévtől az iskolavezetés nagy gondot fordított a kirándulások szervezésére és lebonyolítására. Felismerték a kirándulásban rejlő nevelési lehetőségeket. A szemléleti oktatáson kívül a természet szépségei iránt való fogékonyság felébresztését és a fizikai mozgást tűzték célul.

Helyes pedagógiai elgondolás volt, hogy minden kirándulás leírására pályázatot hirdettek, melyet komoly összeggel is jutalmaztak. Kár volt azonban, hogy csak a jó anyagi körülmények közt levő tanulók vehettek azon részt.

A tanulók valláserkölcse, és fegyelmének romlása következtében előtérbe került a templomlátogatás, lelkigyakorlatok tartása. A lazulásért a szabadelvűséget és az újságírókat tették felelőssé.

A háborúra készülés jelentkezett az oktatásban is. A honvédelmi miniszter 1913. évi 3420 eln.H.2. rendeletével az intézetnél is rendszerezte a céllövészetet. A segítségadással Debrecenben állomásozó 3. honvéd gyalogezredet bízta meg.

Az utasítás értelmében a VII. osztályos növendékek részvétele kötelező volt. Az ezredparancsnokság a kiképzés ellenőrzésével Schrancz Béla őrnagyot, az oktatás vezetésével Pieliczky Béla hadnagyot bízta meg. A kiképzés hetente egyszer, szombaton történt. A HM a kiképzés céljára 5 db fegyvert, 30 db élelőtöltényt és 100 db gyutacsot biztosított.

A rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint csak 5 munkáscsalád gyermeke járt iskolába. Ezek is a háború kitörése után otthagyták az iskolát. Érdemes megemlíteni, hogy ebben az időben az internátusi díj már 400 korona. A szegényebb gyermekek 200—300 korona között fizettek.

Az 1915—16-os tanévtől kezdve az iskola ismét 8 osztályú.

A főgimnázium első érettségije 1915. március 22—24-én tartatott a hadbavonulók részére. 12 tanuló érettségi bizonyítványhoz, egy tanuló pedig osztálybizonyítványhoz jutott.

A második érettségire 1915. június 11—12-én került sor. Ezen nyolc

tanuló vett részt. Az érettségiken Géresi Kálmán debreceni tankerületi főigazgató elnökölt.

A tanári karból a háború kitörése után hadba vonult: Árvai Ede, Bunna István, Labdaszki János, Páll Gyula.

Az 1915—16. tanévben fokozódott a katonai kiképzés. „A VI., VII., VIII. osztály tanulói a VKM. 106 060/1915. számú rendelete folytán okt. 15-étől május 18-áig, heti 2 órában katonai kiképzésben részesültek.”<sup>24</sup>

A kiképzés alatt öt menetgyakorlatot tettek, 5—10 kg-os fokozatos megterheléssel. A távolság állandóan növekedett (15—42 km-ig).

Az imperialista világháború éreztette hatását a tanításnál és a tanulók lelkivilágában is. Az igazgató értékelése mondja: „Az ölésről, a vérontásról, a pusztításról, a gyermeki agyban kóválygó fogalmak sok lelkiületnek durvulását, keményedését eredményezték, mely szóban, tettben, fel fogásban egyaránt megnyilatkozott.”<sup>25</sup>

Esett a tanulmányi színvonal is.

Surina István halála után Dudinszky Emil lett az igazgató. E munkakört 1913. szeptember 1-ig látta el. Az 1913—14-es tanévben Labdaszki János ig. helyettes irányította az oktató-nevelő munkát. Bevonulása után Ranezay József vette át a vezetést.

Az 1916—17-es tanévben még rendkívüli szünetek nélkül folyt a tanítás, azonban nagyon megcsappant a tanulók létszáma a hadbavonulás miatt.

A bevonulások, tananyag összevonások, hadiérettségik mind hozzájárultak a színvonal csökkenéséhez.

A forradalmi megmozdulások is szaporodtak, e miatt egy hétig szünetelt a tanítás is.

Az első imperialista világháború a nép nyomorát, az elégedetlenséget csak tovább fokozta. Az elnyomottak ellenállása nőtt. Erről a Szabolcs megyei 11 200/19. K. sz. alispáni jelentés az alábbiakat írja: „... Nálunk is, mint az országban mindenütt, az őszi hónapok óta folyik az izgatás, és a kommunista szellemű röpiratok cikkei itt is szétzüllesztették a katonai és egyéb karhatalmat, erőtlenné és lejárttá tették a hatóságokat. Itt is jó talaj az izgatásra a háború sok nyomorúsága, a nélkülözések, a téli munkaszünet, a munkánélküli segélyek, valamint a földosztás vágya...”<sup>26</sup>

A vármegyei tisztviselők ebben az időben is megpróbálták szembe szállni a közhangulattal, és védelmezni azokat, akiket a néphatalom távolított el a vezető tisztségekből. Megyénk székhelye az ellenforradalom egyik fő fészke volt. A szakciós tisztek féktelenül ténykedtek.

Megyénk lakossága a Tanácsköztársaság kikiáltásának hírére 1919. március 22-én értesült. A régi rend hívei kénytelenek voltak belenyugodni az új helyzetbe.

A nagykállói gimnázium tanulóira is nagy hatást tettek az események. Az iskola felső osztályú növendékei március 23-án, tehát amikor a megye középiskoláiban még ilyenről alig esett szó, elhatározták egy szabad szak-szervezet megalakítását. Megbízottaik: Friedmann Lajos, Marján Antal,



Legeza Iréneusz, Torma János és Herczku Mihály elmentek Nagy János községi pártelnökhöz, és kérték felvételüket a pártba. Kálmán Sándor és Dr. Berta Jenő munkástanácsai tagoknak az volt a véleményük az ifjúság szándékáról, hogy: „...gyerekekre nincs szükség.”<sup>27</sup> A válasz nem kedvtelenítette el a fiatalokat. A szervezkedést tovább folytatták az internátusban és az iskolában. Az alakuló ülést március 24-én tartották meg. Ezen megválasztották az elnököt (Friedmann Lajos) és a bizalmiakat. A diák-szervezet fő céljaként a szocialista szellemű előadások hallgatását és a szorgalmas tanulás támogatását tekintette. A szervezetbe tömörült tanulók vállalták, hogy a kommunizmus elleni nyilatkozatokról, a kommunizmus ellenzőiről jelentést tesznek az elnöknek. A diákok közül többen tartottak előadást: „Friedmann Lajos az 1871. évi Párizsi Kommunről, Friedmann Béla a régi és új nevelésről, Riedlinger Gyula a szociáldemokráciáról, Algay Ferenc a vöröskatonáról, Deutsch Miklós a kommunizmusról tartott előadást.”<sup>28</sup>

Az igazgató a szervezet megalakulásáról és ténykedéséről jelentést tett a tankerületi főigazgatónak: „Kíváncsún tartottam, hogy ezen előadásokon egy tanár legyen jelen, de ez ellen tiltakoztak. Figyelmeztettek ekkor arra, hogy rend és fegyelem fenntartásáért felelősek, s erre nézve megnyugtató ígéretet tettek.”<sup>29</sup>

E pár sor alátámasztja, hogy a diákok szabad szervezete elsőrendű kötelességének tartotta a tanulmányi munka támogatását és az öntudatos, önként vállalt fegyelem megtartását.

A Tanácsköztársaság idején: „... a nagybirtok szocializálásában Friedmann Lajos, Barna László, Kocsár Zoltán, Halmi Endre, Deutsch Miklós és Bolgár Zsigmond vettek részt teljesen önzetlenül, napidíj nélkül.”<sup>30</sup>

A Vörös Hadseregbe az alábbi tanulók léptek be: Kocsár Zoltán, Deutsch Miklós nyolcadikosok, Torma János, Rósensamen Ferenc hetedikese, Legeza Iréneusz, Bondár Sándor, Herczku Mihály, Szolomájer Polikárp hatodikosok, Juhász Jenő ötödikes és Algay Ferenc magántanuló. Az igazgató a Vörös Hadseregbe való belépés ellen foglalt állást, de a Megyei Direktórium április 14-én kelt 837. számú iratában kötelezte az iskola igazgatóját, hogy a VIII. osztályosoknak az érettségi bizonyítványt adja ki. Ennek ellenére az igazgató tanácsot kért a tankerületi főigazgatótól: „Tisztelettel jelentem, hogy a vezetésem alatt álló intézet tanulói közül 2 VIII., 2 VII., 4 VI. és 1 V. osztályos tanuló beállt a Vörös Hadseregbe. Minthogy a hivatali felsőbbségemtől az ilyen tanulókra nézve ide rendelet nem érkezett a bizonyítvány kiadását illetően, a tanulókat várakozásra szólítottam fel, míg a felsőbb hatóság az ügyet szabályozza.”<sup>31</sup> A felterjesztés megjegyzi, hogy a rendes tanulók bizonyítványának kiadása akadályba nem ütközik, de a magántanulókat nem tudják elbírálni.

A Vörös Hadsereg szervezését megzavarta az intervenciók támadása. 1919. április 24-től május 5-ig a román megszállás miatt a tanítás szünetelt. A románok a támadást 1919. április 25-én kezdték meg, és este 6 órakor utcai harcok árán elfoglalták e községet. A községben a harc

folytán 300 ház rongálódott meg. A románok bevonulásával ismét a régi rend hívei lettek az urak. 1919. áprilisában az alispáni jelentés a következőket írja: „...Nemcsak jövődő sorsunk bizonytalan, de abban a tekintetben is teljes a bizonytalanság, nem fogja-e a világpolitika váratlan alakulása a megszállott és az adott körülmények között legalább a biztonság érzetét nyújtó csapatoknak a vármegye területéről kivonulását, s a kivonulás nyomában a bolsevista uralom feltámadását előidézni...”<sup>32</sup>

E pár sor is bizonyítja az uralkodó osztály félelmét és elégedetlenségét a Tanácsköztársasággal szemben. A következőkben ezt írja: „...Elkerülhetetlen természetesen a vasfegyelem és szigor, mely kérlelhetetlenül kell, hogy lecsapjon elsősorban az izgatókra, akik megint gyűjtogatni akarnak, de másodsorban, ha kell, a népre is, mely kell, hogy ismerje és tanulja a törvényt és a hatóságok teljes tiszteletét és uralmát...”<sup>33</sup>

A megtorlás kegyetlen volt. Több vezető ellen országos hajszra indult. Az alispán a Magyar Belügyminisztérium rendőrségi osztályának a következőket írja: „...Tudomásomra jutott, hogy a román megszállás után Budapesten és környékén nagyszámú kommunista üzelmekkel terhelt egyén lett és lesz letartóztatva. Az eljárás megkönnyítése céljából, és azért, hogy olyanok, kiket e téren Szabolcs vármegyében való működésük folytán terhel büntető felelősség, az alól ki ne bújhassanak, a következőkben ismertetem azon bűncselekményeket, melyekkel... a Szabolcs vármegyében működő I. és II. direktórium tagjai és vezérszerepet játszó kommunista vezetői alaposan gyanúsíthatók... a BTKV. 172. §-ába ütköző törvény, hatóságok és osztályelleni izgatás büntetével...”<sup>34</sup>

A diákok ellen is megindították az eljárást. A tanulók kihallgatását 1919. május 17-én kezdték meg és 5 napon keresztül folytatták. A Tanácsköztársaság megdöntése után „...az intézet rendjének és fegyelmének feldúlása miatt Friedmann Lajost a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium az ország összes középiskoláiból, Deutsch Miklóst, Bolgár Zsigmondot és Friedmann Bélát a nagykallói főgimnáziumból kizárta...”<sup>35</sup>

A Tanácsköztársaság felszámolása után intézkedés történt a tanárok mukájának felülvizsgálatára is. Eljárást senki ellen sem indítottak. „...A tanári testület valamennyi tagja teljes igazolást nyert mind nemzeti, mind erkölcsi tekintetben a forradalom, proletárdiktatúra és román megszállás alatt tanúsított viselkedését illetően...”<sup>36</sup>

A Tanácsköztársaság Nagyállóban 1 hónap és 4 napon keresztül állt csak fenn, így ez az idő kevés volt a tanárok állásfoglalásának megérlelésére.

A Tanácsköztársaság rövid fennállása ellenére mély és kitörölhetetlen nyomokat hagyott az ifjúság életében. Emlékét semmi nem tudta elhomályosítani.

Az 1919/20. tanév szeptember 17-én nyílt meg. A tanítás munkájára bénítólag hatott az intézet vagyonának nagy károsodása és megrongálódása a román katonák rablásai következtében.

Az 1919—20-as tanévben az intézetnek 3 igazgatóját ragadta el a halál: Haugh Bélát, Molnár Gyulát és Dudinszky Emilt.

*Haugh Béla* tanári működésének állomásai voltak: Debrecen, Zsolna, Szekszárd, ahol Wósinszky Mór mellett a Tolna megyei múzeum szorgalmas munkása volt. Majd Jászapátiba került igazgatónak, ahol egy új gimnázium megszervezésével növelte hírét. A nagykállói gimnáziumhoz 1916-ban került.

*Molnár Gyula* 1878—1920.

Pancsováról került az intézet élére. Vele vette kezdetét a sovinizta, irredenta nevelés. Az ifjúság „valläserkölcsei és hazafias nevelésére” nagy gondot fordított. Az előadásokat „Hiszek egy istenben, hiszek egy hazában” imádsággal kezdték és végezték.

*Dudinszky Emil*

1854-ben Felsőszalókon, Szepes vármegyében született. Középiskolai tanulmányait Lőcsén, főiskolai tanulmányait a budapesti tudományegyetemen 1877-ben fejezte be. 1877. augusztus 18-án 16 021. szám alatt nevezte ki a miniszter a nagykállói állami reáltanodához. 1914-ig tanított az intézetnél nyugalomba vonulásáig. Munkatársa volt a pedagógiai és természettudományi szaklapnak. Sokat köszönhet neki Nagykálló, melynek flóráját és faunáját több cikkben alaposan feldolgozta. Pedagógiai téren szerzett érdemeinek elismerése volt az, hogy 1905. augusztus 28-án a nagykállói főgimnázium igazgatója lett. Mindenki szerette és tisztelte.

A folytonos tanár és igazgató változások (az utolsó nyolc évben hatan vezették az intézetet) éreztették hatásukat a tanulmányi munkában. Gátolta az eredményes munkát a tankönyvhiány is. Az eredmény jobbá tételére bevezették az első osztályba lépők számára a felvételi vizsgát. Célja annak megállapítása volt, hogy a jelentkezők állnak-e a szükséges fejlettségi fokon. A megállapítás az volt, hogy sokan voltak járatlanok az írás-olvasásban és a számolásban.

Az 1919—20-as tanév 210-es létszámának mélypontjáról a következő évben 258-ra emelkedett a tanulók száma.

Az iskola épülete nem felelt meg a VIII osztályú középiskola céljának. Az állam nem törődött vele. Az épület évi tatarozását is a takarékpénztár előlegezte 120 000 korona összegben.

A V. K. M. 15.892/1920. V. szám alatt engedélyezte a gyorsírókör megalkakulását. Tagjainak száma 83 volt.

Ebben a tanévben tett hivatalos látogatást Ady Lajos tankerületi főigazgató az iskolánál. Az ifjúság viselkedését és tanulmányi előmenetelét kielégítőnek találta. A tanári kar munkájával elégedett volt.

A vallás- és közoktatásügyi minisztérium 64.408/922. V. sz. rendeletével engedélyezte az intézetnek, hogy a „Szabolcsvezér” Főgimnázium nevet felvegye.

Az 1921/22-es tanévben, 1921. szeptember 29-én tartotta alakuló közgyűlését a „Toldy Önképző Kör”. A tanév folyamán 10 rendes és 2 disz-

gyűlést tartottak. „E gyűléseken szerepelt 7 zeneszám, 1 beszéd, 7 felolvasás, 21 szavalat, 9 írásbeli bíráló, 129 szóbeli bíráló, 3 hivatalos jelentés, 5 indítvány.”<sup>37</sup>

Kálmán Sándor takarékpénztári titkár 100 koronás pályatételére („A tőke, munka és hitel szerepe a közgazdaságban”) csak egy pályamű érkezett be, ez azonban nem volt jutalmazható.

A vallásos, burzsoá, irredenta nevelés támogatására az 1921/22-es tanévben megindult a cserkészlet szervezése. A csapat vezetésével Szilvási János tanárt bízták meg. A csapat alakuló létszáma: 15. A fogadalomtételt május 14-én tartották meg. A csapat címe: „182. sz.” Uhu „cserkészcsapat, Nagykálló. Szabolcsvezér főgimnázium”.<sup>38</sup>

Az iskola bővítése szükségessé vált. Erre a takarékpénztár egy üres telket adományozott, az állam azonban nem karolta fel. A zavartalan téli tanításhoz még a tűzifa szükségletet sem biztosította az állam. A fűtésre adott 230 000 korona csak a költség felét fedezte. A szülők adakozásával 240 500 korona tűzifa segély befizetésére került sor.

Az 1923/24. iskolai évi értesítő arról ír, hogy a kormány az ország 17 középiskoláját szanálási akcióval meg akarja szüntetni. A megszüntetendők közt szerepelt a nagykállói Szabolcs Vezér főgimnázium is. A község és vidéke nagyarányú mozgalmat indított az intézet megtartására: „... minden reményünk megvan arra, hogy félszázados múltra visszatekintő intézetünk továbbra is fennmarad. Ez esetben természetesen reálgimnázium lesz, görög nyelv helyett egy később meghatározandó modern (francia v. angol) nyelvvél.

A szülőket és az iskolánk iránt érdeklődő közönséget arra kérjük, hogy ügyünk sikerében várják meg a magas kormány július végén hozandó határozatát, amely bizonyára elejti a közoktatási tanács javaslatát és főgimnáziumunkat meghagyja, illetőleg reálgimnáziummá alakítja. De abban a nem várt esetben is, ha az iskola megszűnése mondatnék ki, csak I. osztály nem lesz, II—VIII. osztályokban beiratás és rendes tanítás marad.”<sup>39</sup>

A nagykállói vezetőség és az áldozatkész közönség a fenntartás költségeihez való hozzájárulással megmentette az iskolát a megszüntetéstől.

1924. augusztus 4-én a községi képviselőtestület az alábbiakat ajánlotta fel a kultuskormánynak:

- „1. évi 4.000 arany koronát,
2. Nánássy Andor dr. nemzetgyűlési képviselő és Erényi Sándor földbirtokosok felajánlanak 100 kat. hold termőföldet.
3. A Szabolcsmegyei Takarékpénztár felajánlja a gimnázium mellett fekvő 400 négyszögöl házhelyet.
4. A község továbbra is vállalja a 80 tanuló ellátására szolgáló internátus fenntartását...”<sup>40</sup>

A minisztérium az intézet javára felajánlott biztosítékot és adományokat elfogadta, s így a reálgimnázium további működése engedélyezést nyert.

1925. október 21-én gróf Klebelsberg Kunó dr. vallás- és közoktatás-

ügyi miniszter, Ady Lajos tankerületi főigazgató, Kállay Miklós főispán, Mikecz István alispán és dr. Nánássy Andor képviselők kíséretében meglátogatta az iskolát és az internátust. A miniszter ígéretet tett az intézet fejlesztésére, ez azonban csak ígéret maradt.

Az 1926—27-es tanévben 319 nyilvános és 102 magántanuló, összesen 421 tanuló kapott bizonyítványt. A létszám emelkedése annak tulajdonítható, hogy megszűnt a Nyírbátorban működő s a Beregszászból Fehérgyarmatra áttett gimnázium, melynek tanulói a nagykállói Szabolcsvezér reálgimnáziumban folytatták félbeszakadt tanulmányaikat.

A tanulmányi előmenetel a javulás mellett sem kielégítő. Ennek okait a következőkben látták: „... az idegenből jött tanulók nagy száma, az osztályok zsúfoltsága, a szemléltetés hiánya, a szertárak és előadóhelyiségek hiánya, az előző évek állandó tanárhiánya, tantárgycserék, s a tanulók kötelelességteljesítésének fogyatékosága...”<sup>41</sup>

A fenti idézett szöveget teljes valóságában alátámasztotta Ady Lajos tankerületi főigazgató 102/1927. szám alatt február 12-én kelt leirata is. „... Hogy a tanulóanyag az átlagon alul marad, sőt gyöngé, arról volt alkalmam személyesen meggyőződni s noha teljes egészében fenntartom, amit 892/1926. számú leiratomban a következőket tiszogató munkára és a megterhelt osztályoknak a ballaszttól való megszabadítására vonatkozólag mondtam, de viszont ilyen gyöngé tanulóanyagnál az osztályozás mértékének viszonylagos alkalmazása pedagógiai követelmény. Ha tanulmányi tekintetben különböző okok folytán visszamaradt osztályban, értelmes tanuló kötelelességének következetesen és pontosan megfelel, s azokat a hiányokat, amelyekért sok esetben a körülmények mostohasága okolandó, pótolni igyekszik, még ha nem is tudja felmutatni az ismeretek olyan mennyiségét, amely más szerencsésebb intézet ugyanazon osztályában a jeles osztályzat mértékének tekinthető, nyugodt lélekkel honorálható, sőt honorálandó biztosítékot nyújtó becsületes igyekezete alapján a legjobb érdemjeggyel is. Ilyen felfogás mellett szinte kizártnak tartom, hogy egy intézet 7 osztályában 283 tanuló közül csak egy kaphasson jelest valamely tárgyból.

Hasonló szempontok szolgálhatnak alapul az elégséges viszonylagos mértékének is: következetes becsületes törekvés a megkívánt ismeretek minimumának elérésére, amely erkölcsi garancia figyelembevételével nem volna szabad előfordulnia, hogy 46 tanulót számláló osztályban az egyik tanár 22 tanulónak, a másik 23-nak adjon elégtelent, különben oktató-munkánk csődjét jelentjük be...”<sup>42</sup>

A tanulók létszámának növelésével egyidejűleg fölmerül az iskola épületének kibővítése. Ez azonban minduntalan akadályba ütközött. A helyzet tarthatatlanságát leginkább Bihari Ferenc igazgató ismerte fel, aki 1921. április 12-én került a gimnázium élére. „Nagyméltóságod 30.804/927. V. ü. o. sz. rendeletére hivatalos tisztelettel jelentem, hogy a folyó évi január hó 27-én 4.226/927. sz. rendeletre febr. 17-én 102. sz. a. jelentettem, hogy az intézeti épület nagyobb mérvű átalakítására nem terjeszték elő

költségvetést, mert az épület nem felelvén meg a tanítás modern követelményeinek, az azon megejtendő nagyobb javítások helyett új épületre van szükség, s jelentettem azt is, hogy egy megfelelő új épület építésére már az akció megindult . . .”<sup>43</sup>

1929. március 19-én az építkezés ügyében küldöttség ment a miniszteriumba. Korniss Gyula helyettes államtitkár ígéretet tett a támogatásra, de az építkezés ügye ismét elakadt.

A tanulmányi eredmény csökkenését a tankerületi főigazgató 516/1929. számú körlevelében a fennálló túlterhelésben látta. Felhívta az igazgatók és tanárok figyelmét, hogy a tanterv csak keret. A tananyagot lehet tözetelesen és részletekbe is elmerülő módon, de lehet a lényegre szorítkozva röviden is tárgyalni. A tanárok legyenek tekintettel osztályuk szellemi fejlettségére és a tanulók tehetségére. Azokban az osztályokban, ahol sok a tehetséges tanuló jobban el lehet mélyülni a tananyagban, a közepes, gyenge osztályokba, azonban meg kell elégedni azzal, ha a tananyag alapvető elemeit sajátították el a tanulók.

A túlterhelés másik okát a tanárok túlzott követelésében találta. „... Tartsa minden tanár állandóan szem előtt, hogy az ő tantárgya nem az egyetlen és ehhez képest ne adjon fel túl sok házi leckét; különösen az írásbeli feladatok (fordítás, szöszedett, mennyiségtani példák, térkép-vázlatok rajzolása, mértani és szabadkézi rajzok) kitűzésénél gondoljon mindig arra, hogy a tanulóknak az ő tárgyán kívül még négy más tantárgyból is kell a következő napra házi leckét tanulnia vagy írásbeli feladatokat készítenie . . .”<sup>44</sup>

Az alsó osztályokban az új anyagot már az iskolában kell elsajátíttatni. Otthon a házi feladatot, a könyv nélküli és az iskolában tanultak átismétlését kell a tanulóknak elvégezniük. Felhívja a tanárok figyelmét, hogy tanítsák meg a tanulókat a tanulás technikájára. Fordítsanak gondot a rokontárgyakkal kapcsolatos koncentrációra. A házi feladat kijelölésekor adjanak útbaigazítást a tanulóknak. Fordítsanak nagyobb gondot a didaktikai szempontok figyelembevételével a helyes órarend elkészítésére. Ne legyenek „nehéz napok” (3 nyelv és egy mennyiségtan egy napon), de túl könnyűek se. A gyenge tanulókat tiltsák el: a rendkívüli tárgyak tanulásától, a cserkészettől és a sportkör látogatásától. A hanyag tanulókat távolítsák el az iskolából.

A tanári kar minden eszközzel azon fáradozott, hogy az intézet színvonalát a tanulmányi munka tekintetében emelje. Ennek nagy akadálya volt a különböző előadótermek hiánya, bár a szertárak elég gazdagok, de felhasználásuk még sem volt teljes. Az 1930/31-es tanévben a modern fizika-tanítást, a fizikai és laboratóriumi gyakorlatokat nem tudták bevezetni. A tanulmányi eredmény fokozására nagyon helyesen alkalmazták a szemléltetést, a megértés és megtartás eszközeként. Kihasználták a tanulmányi kirándulás adta lehetőségeket is.

Az 1934/35-ös tanévben szintén meglátogatta az intézetet Ady Lajos tankerületi főigazgató. 1935. május 24-én értekezletet tartott, értékelte

látogatásának tapasztalatait. A tanári kar szakaránya nem volt megfelelő: csak egy németszakos és egy földrajzszakos tanár volt, ezzel szemben a magyárosok száma: 7, a francia szakosoké: 3. Nem szaktárgyakat tanított: Balogh István (német II., III.); Majtényi Károly (német I.); Dr. Fehér Ede (földrajz II., III.); Szépesvári Béla (földrajz IV.); Szikszai Pál (földrajz I.) és Záhorszky Oszkár (mennyiségtan I.).

A vizsgálat kiemelte, hogy a tantestület tanárai kb. 120 ismeretterjesztő előadást tartottak. A tanári kar nemcsak a tanulóifjúság nevelését, hanem a szülőket is fontosnak tartotta.

Az igazgató irányító, ellenőrző munkájáról elismeréssel szólt. Az igazgató 155 órában hospitált, az osztálykönyveket havonta gondosan ellenőrizte, az írásbeli dolgozatokat átvizsgálta. Az oktatás módszere is javult. Ennek érdekében a különböző szakokon bemutató tanítást tartottak. A tankerületi főigazgató szerint a múlt tanévhez viszonyítva az a megállapítása, hogy a nívó emelkedett. Ehhez hozzájárul: „... hogy a gazdasági krízis következtében a tanulóanyag bizonyos szelektálódáson ment keresztül — sok szerény képeségű és szerény szociális helyzetű diák maradt el az utóbbi években a középiskolából —, de minden bizonnyal része van annak, hogy a tanári kar munkája mennyiségben és minőségben határozottan javult...”<sup>45</sup>

Az úgysis elmaradtott körülmények között élő elnyomott és kizsákmányolt osztály volt kizárva a művelődésből. Az uralkodó osztály féltette uralmát és privilégiumát.

Az 1930—40-ig terjedő évtizedben az intézet életében hanyatlás állott be. Ennek okait az 1939—40-es tanévről szóló értesítő az alábbiakban jelöli meg: „1. Nagykálló pangása és Nyíregyháza szívó ereje.” Az egyre gyorsabb ütemben fejlődő új megyeszékhely magához vonzotta a tanulók többségét. A gimnáziumba csak a közvetlen környékről iratkoztak be diákok. A megyében ebben az időben két középiskola volt még a nagykállói kívül a nyíregyházi és a kisvárdai. Sajnos, Nagykálló új, modern épületet nem kapott.

2. „A túlnyomórészt földműves és szegénysorsú lakosság.” A lakosság 90%-a foglalkozott földműveléssel. A nehéz napi munka és a megélhetési gondok csökkentették művelődési igényüket. Nagykálló ebben az időben nem rendelkezett olyan kulturális adottsággal, amely vonzotta volna a tanulni vágyó ifjúságot.

3. „A követelmények megszigorítása és Nagykálló régi hírneve.”

A pedagógiai igények megsokszorozódtak. A mostoha szellemi és anyagi viszonyok mellett nem tudtak megbirkózni a szigorú követelményekkel.

4. „Az 1938. novemberi és 1939. márciusi területi revízió.” A nagykállói gimnázium létszámának alakulására kedvezőtlenül hatott a munkácsi, ungvári, beregszászi és a huszti gimnáziumok visszacsatolása. Sok tanuló távozott el ezekbe a gimnáziumokba.

5. „Az iskola mostoha külső körülménye.”

Az oktató-nevelő munka olyan épületben folyt, amely a követelményeknek nem felelt meg. „... A nagykállói gimnázium a mai Magyarország egyik legelhanyagoltabb középiskolája. Épülete földszintes, rozoga, régi; hol egyik, hol másik oldalát kell megtámasztani, s talán rövidesen életveszély nélkül járni sem lehet benne... Az osztálytermek szabadba nyílnak, az ablakok ócskák, rosszul zárnak. Régi rendszerű vaskályhák, ócska, kopott padok egészítik ki stílszerűen a tantermek bútorzatát. A tanári szobában évszázados öreg diványok és szekrények mohosodnak. A tanári könyvtár több mint 7000 könyvből álló értékes gyűjteménye egy sötét és szűk helyiségben van összezsúfolva. 3500 kötetből álló ifjúsági könyvtára részben az egyik tanteremben, részben a tanári szobában van elhelyezve. A szertárak helyiségei szűkek és sötétek. Fizikai, természetrajzi, földrajzi előadótermek nincsenek. A történelem-földrajzi szertár egy sötét és nedves odúban van. Itt a térképeket és képeket magasra kell helyezni, hogy rothadástól megóvjuk. A leánymagántanulóknak külön szobájuk nincs: az igazgatói előszobában kénytelenek tartózkodni...”<sup>46</sup> Az állam a mostoha körülmények ellenére elzárkózik egy új épület megépítésétől. Nyilvánvalóan azért nem épített új épületet, mert nem bízott a gimnázium jövőjében. Kévszülő íratta be gyermekét egy olyan gimnáziumba, melynek épülete a legcsekélyebb higiéniai, kényelmi vagy esztétikai adottságokkal sem rendelkezett. A felelősség nem a nagykállói vezetőséget terhelte.

A XX. század negyedik évtizedében Európában egy világalomra törő nép akarta leigázni az emberiséget. A Horthy-Magyarország is behódolt Hitler hódító politikájának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1938. december 22-én 96.495/1938. VII. 2. alatt kelt rendeletével megküldte: „Intézkedés a katonai előképzés végrehajtására” című füzetét.<sup>47</sup> A debreceni tankerületi főigazgató 3.824/1938—39. sz. leirata felhívta az igazgató figyelmét az ellenőrzésre és a tanulók nemzetvédelmi szempontból történő katonás sportszerű foglalkozások megtartására.

A 24/1930—40. szám alatt a következőket kérte: „Propaganda célból kívánatos lenne ismerni azokat a tanárokat és tanárnőket, akiknek a megszállott területek vagy más külföldi állam felé olyan rokoni és baráti összeköttetései vannak, melyeket ma is fenntartanak.”<sup>48</sup> 1940. július 17-én bizalmas rendeletében azoknak az adatait kérte, akik a román nyelvet beszélik és Erdélyben rokonaik vannak.

Dr. Pauka Tibor 1940. július 20-án 24/1939—40. Biz. szám alatt a kimutatást a tankerületi főigazgatónak fel is terjesztette.

A kormány célja az volt, hogy a katonai készülődés mellett a propagandaharcra is felkészüljenek.

25/1939—40. Biz. sz. alatt a tankerületi főigazgató a tanárnők viselkedésére hívta fel az igazgatók figyelmét. „... A magyar tanítónők és tanárnők a magyar leányokat nevelik, és olyanná kell, hogy neveljék, hogy az a magyar családi élet és a magyar nő színvonalát emelje. A magyar tanítónőnek és tanárnőnek a magyar nő eszményi mintaképének kell lennie, mert



példa hatása, különösen a fejlődő leánygyermekre rendkívül erős. Éppen ezért kívánatos, hogy a tanítónők és tanárnők úgy éljenek, úgy viselkedjenek, minden cselekedetükben úgy járjanak el, hogy az a magyar leányoknak és asszonyoknak minden tekintetben például szolgálhasson.”<sup>49</sup> E rendelettel a női tanerőket is a „haza szolgálatába” kívánták állítani.

Az iskola alakulásától kezdve más-más tankerületi főigazgatósághoz tartozott. 1870-től 1883-ig a nagyvárad, 1883-tól 1941-ig a debreceni és 1941-től a szatmárnémeti tankerületi főigazgatóság gyakorolt felügyeletet az iskola felett. Az új tankerületi főigazgató Gáspár Gyula Sándor lett.

Az 1940—41-es tanévet két heti késéssel kezdték, mert az épületet katonai célra vették igénybe. A nehézséget tovább fokozta az, hogy a tanári testületből 5 tanár katonának vonult be.

1941. április 7-én a VEM. 54.463/1941. V/1. számú rendelete. Pauka Tibor igazgatót a kassai tankerületi főigazgatósághoz osztotta be szakelőadó-nak. Az igazgatói teendőket néhány napra Szikszai Pál tanár vette át. 1941. április 12-től Szabó Lajos igazgatóhelyettes irányította az iskola oktató-nevelő munkáját.

Az 1941—42-es tanévre a júniusi beiratások elmaradtak, mivel az igazgató eltávozott és az igazgatóhelyettes katona volt. A beíratást 1941. szeptember 5-én és 6-án tartották az új igazgató közreműködésével. A VKM. 70.218/1941. V. 1. sz. pont rendelete a budapesti XIV. ker. áll. Szent István gimnáziumtól Nagykállóba helyezte Dr. Szalai Györgyöt és megbízta az igazgatói teendőkkel. A tanári karban állandó hiány volt. A szaktanárok a tananyag tanításakor csak azokra a mozzanatokra fektettek nagyobb gondot, amelyek a továbbtanulás szempontjából döntő fontosságúaknak bizonyultak.

A második világháború, akárcsak az ország többi középiskolájánál, a nagykállói intézetnél is éreztette hatását. A 3.055/1943. szám alatt kelt tankerületi főigazgatói leirat a honvédelmi ismeretek tanításával kapcsolatos tanulmányi kirándulásokra hívta fel a figyelmet. „... A honvédség bekapcsolódását az iskolai tanításba, illetve nevelésbe azért tartom fontosnak, hogy ezáltal a tanuló ifjúság szorosabb összeköttetésbe kerüljön a csapattal, megismerje annak belső életét, kiképzését, felszerelését. A gyakoribb érintkezés által kedvelje meg, szeresse meg azt a honvédséget, amelynek maga is tagjává válik!”<sup>50</sup>

Az 1943—44-es tanév november 3-án kezdődött, 1944. február 19-től március 14-ig katonai beszállásolás miatt szünetelt a tanítás. A VKM. 855/1944. számú rendelkezése értelmében a tanítást április 1-én be kellett fejezni. A tanulók részére a tanév korai bezárása miatt nem kellett tartani összefoglalásokat, hanem a tanulmányi értesítőket azonnal ki kellett osztani.

Az 1944—45-ös tanévben a tanítás 1944. szeptember 9-től szeptember 28-ig zavartalan volt. Szeptember 28-tól október 2-ig a tanítás szünetelt katonai igénybevétel miatt. Október 3-tól 18-ig ismét működött az iskola. A front közeledtével, Debrecen—Nyíregyháza—Nagykálló térségében

nagy harcra került sor. Ez ismét a tanítás szüneteltetését eredményezte (1944. október 18-tól november 17-ig).

A harcok következtében az iskola nagyon megrongálódott. A károk teljes helyreállítására 137/1944—45. szám alatt az igazgató a minisztertől 250.000 pengő kiutalását kérte. Indoklását a következőkkel támasztotta alá: „a.) gimnázium északi szárnyán 20, a keleti szárnyán 25 folyóméteren teljesen hiányzik a tetőcserép, a cserepeket tartó lécszerkezet töredezett és hiányos, a padlás fafödém szerkezete, kitéve a téli és tavaszi időjárás viszontagságainak nagyrészt elkorhadt s egyes helyeken leomlással fenyeget. Így a természetrajzi és vegytani szertár helyiségeit ki kellett üríteni, mert azokbani tartózkodás életveszélyes . . .

b.) az igazgatói iroda és a tanári szoba kivételével a gimnázium épületének ablak-készlete teljesen tönkrement . . . tisztelettel kérem a Miniszter Urat, hogy a gimnázium jövő tanévi munkájához elengedhetetlenül szükséges munkák elvégzésére a kért és javasolt összeget kiutalni méltóztatnék . . .”<sup>51</sup>

Az épület helyreállításához november 2-án hozzá is kezdtek és a tanítás november 18-án 4 tanteremben kezdetét is vette.

Az 1945. június 16-án készült jegyzőkönyvben köszönetét fejezte ki az új igazgató a tantestületnek és a régi igazgatónak azért, amit tettek.

A tanulmányi eredmény a félévi ellenőrző értekezlet szerint nem volt megnyugtató. Az elbírált 118 növendék közül 39 (33,05%) kapott megrovást. A tantestület elhatározta, hogy minden erejével és pedagógiai tudásával azon lesz, hogy a tanulmányi eredményt emelje.

1945. március 21-én a debreceni tankerületi főigazgató az alábbi feladatokra hívta fel a középiskolák igazgatóinak figyelmét a csonka iskolai év közoktatásával kapcsolatban: „. . . az iskolában az osztályokat élő közösséggé kell szervezni, az eddigi — szegény elkülönülést megszüntetni nem parancsszóval, hanem példaadással . . . az igazgató elsőrangú feladata átnevelő tanfolyam szervezése a tantestület számára . . .”<sup>52</sup> A tanfolyam 1945. május 22-től június 1-ig tartott.

Az igazgató az alábbi előadásorozatot állította össze:

1. A mai társadalmi és politikai átalakulás korszakújító jelentősége (M. Balogh István, mb. ig.).
2. Korszerű irodalomtanítás Adyig I. rész (Szikszai Pál).
3. Korszerű irodalomtanítás II. rész Ady-tól napjainkig (Dr. Nagy András).
4. A magyarországi munkásmozgalom rövid története (Páll Gyula).
5. Marx és tanítása (Molnár Lászlóné).
6. Korszerű művészeti nevelés a középiskolában (Toldy Margit).
7. A magyar nyelv jelenlegi helyzete világviszonylatban (Dr. Zányi Edit).
8. A magyar nép költőinek műveiben (Tamáskovits Antal).
9. Demokrácia és szocializmus (Kazár Lenke).

10. A reáltudományok fokozottabb jelentősége a mai demokratikus nevelésben (Farkas Jenő).

Az előadássorozat tematikája tükrözi az iskola tanárainak az új haladó eszmék iránti fogékonyságát.

Az év végi jegyzőkönyv megállapítja, hogy az 1944—45-ös tanévben az oktató-nevelő munkát több tényező gátolja: „1. az épület alkalmatlan volta a korszerű tanításra, 2. a tanárhány . . .”<sup>53</sup> A tanítás másodnaponként történt, mivel négy tanteremben 8 osztály tanulását kellett biztosítani. Hiányos volt a tankönyv- és a tanszerellátás is.

A tankerületi főigazgató 28.636/1946. III. VKM. rendelettel elrendelte a fasiszta könyvek és tankönyvek leadását. Ezzel kezdetét vette a régi reakciós könyvek, fasiszta eszmék terjedésének megakadályozása.

Az 1945—46-os tanév szeptember 10-én kezdődött. A tantermi ellátottság és a tanári testület csekély létszáma miatt a tanítás csökkentett órásszámmal, délelőtt és délutáni bontásban valósult meg.

Az 1945—46-os tanévben emelkedést mutatott a létszám. A 464 tanulóból 102 volt a magántanulók száma. E tanévtől a leánytanulók is nyilvános tanulókként folytathatták tanulmányaikat.

Az 1946—47-es tanévben is elszomorító képet mutatott az iskola. Az igazgató 10 000 Ft-ot kért a károk felszámolására, de csak 1000 Ft-ot kapott. A hiányos feltételek ellenére is igyekeztek a tanárok eredményesen végezni az oktató munkát. Erről tanúskodik Scharbert Ármín természetrajzi tanulmányi felügyelő is: „... Ámbár a természetrajz és vegytan tanítása egyik osztályban sincs szaktanár kezében, a felmutatott eredmény nemigen marad el olyan iskolák mögött, amelyekben a tanítást hivatásos szaktanár végzi. A két önként vállalkozónak, akik a szaktanár hiánynak pótlását olyan lelkesen és lelkiismeretesen vállalták, további ilyen munkájukhoz sok szerencsét és sikert kívánok . . .”<sup>54</sup>

Az 1947—48-as tanévben csökkent a bukások száma. Még mindig nagy problémát jelentett a tankönyv- és tanszerhiány. A tanárok mindent elkövettek óráikon az anyag elsajátíttatására. A tankönyvet bő vázlattal helyettesítették, a gyengékkel pedig külön foglalkoztak.

A tehetséges, de kellő anyagi alappal nem rendelkező ifjak számára 1948. február 25-én az Okolicsányi-féle kastélyban megnyílt a Népi Kollégium.

Az 1948—49-es tanévben megalakult a Diákszövetség. Titkára Frank Sándor VIII. osztályos tanuló lett. A szervezet tanácsadója Dr. Papp Sándor igazgatóhelyettes volt. E szövetség felkarolta a tanulmányi versenyeket és versenyre keltek a mátészalkai gimnázium és a nyíregyházi tanítóképző intézet tanulóival.

1948 őszén a Szülői Pártfogó Egyesület néven működő társadalmi intézmény az iskola szükségleteire az év folyamán 5500 forintot nyújtott készpénzben, ezenkívül rendbehoztak az egyes osztályok tanulóinak szülei 4 osztálytermet . . .”<sup>55</sup>

Az oktatásban és nevelésben az 1949-es tanévvel megindult Makarenko

pedagógiai módszerének alkalmazása. Rendszeressé váltak a nevelési tárgyu értekezletek.

1949—50-ben elkészült az általános gimnázium óraterve és tanterve. A gimnázium feladataként a következőt határozta meg: „Hogy az általános iskolában megszerzett ismereteket elmélyítse és továbbfejlessze, a tananyagban, az oktató és nevelő munkában érvényesítse a marxista—leninista világnézetet, harcoljon a reakciós, idealista szemlélet ellen, megismeresse a társadalom szerkezetének és fejlődésének törvényeit, különös gondot fordítson a természettudományos ismeretek tanítására és gyakorlati alkalmazására, az oktatást szervesen összekapcsolja a munkára való neveléssel, a gyakorlati élettel, ismertesse a magyar és az egyetemes emberi kultúra és történelem haladó demokratikus hagyományait, küzdjön a polgári nacionalizmus és kozmopolitizmus ellen, a tanulókat a középiskolai ismeretek alapján betölthető munkakörök ellátására alkalmassá tegye és egyetemi, főiskolai tanulmányokra előkészítse.”<sup>56</sup>

Az új tanterv humán és reál tagozatot különböztetett meg. A humán tagozaton 25, a reálon 31 óra volt a heti óraszám. A reál tagozat beindítása az 1949—50-es tanévben meg is történt.

Az iskola a VKM. rendelete értelmében a „Budai Nagy Antal” nevet vette fel 1950-ben.

A gimnázium tanári kara az új tanterv bevezetésével az alábbi feladatokat tűzte ki célul: csökkenteni a lemorzsolódást, megszilárdítani a fegyelmet, növelni a tanári tekintélyt és emelni a tanulmányi színvonalat. Ennek érdekében gondot fordítottak az egységes nevelési eljárásokra és a hatékony módszerekre.

Az 50-es években a nevelőtestület határozott politikai és világnézeti fejlődéséről adott tanúbizonyságot. Igaz azonban, hogy a gyakori igazgató-változás gondokat és problémákat is jelentett.

1953-ban Várkonyi István nagy lendülettel fogott hozzá a fölmerült problémák megoldásához, az iskola külső és belső átalakításához. E munkában megfelelő támogatást kapott a tantestülettől.

Az 1956-os ellenforradalmat minden nagyobb megrázkódtatás nélkül élte át az iskola. A tanítás október 27-től november 21-ig szünetelt. Az ifjúság felismerte a külföldre menekültek szándékát, s nem ragadtatta magát meggondolatlan cselekedetekre.

Az 1959—60. tanévben bevezetésre került a gimnáziumban a gyakorlati oktatás. Ez mezőgazdasági vonalon folyt kezdetben, s meglehetősen kezdetleges jelleggel. Ennek okát a szakemberhiányban és a gyakorlati lehetőségek elégtelenségében kell keresnünk.

Az intézet vezetésében 1960. augusztus 1-én változás állt be. Várkonyi István igazgató a kollégium vezetésével lett megbízva, utódja Kristóf János lett.

Munkáját nagy lelkesedéssel, odaadással és hozzáértéssel kezdte meg.

1960 őszén a gimnázium 4,5 kh. gyakorlókerületet kapott a nagykállói Dózsa Termelőszövetkezettől. Ezen a területen az ifjúság, a szülői

munkaközösség és a tanári kar összefogása eredményeként műhely<sup>1</sup> épült. Májusban elkészült az öntöző berendezés. Az oktatás feltételei az 1962—63-as tanévben tovább javultak. 70 000 Ft. beruházással hajtatóház épült.

Az 1962—63-as tanévben beindult az iskolában a növényvédő gépész szakközépiskola. Ennek lelkes irányítója, szervezője az igazgató mellett Balla József agrármérnök volt.

Az iskola az 1964—65-ös tanévre a kis iskolák sorából kinőtt és nagy iskolává vált (egy gimnáziumi és egy szakközépiskolai tagozat). A két tagozaton 17 tanulócsoport volt és a létszám 668 fő. Ez a nagyarányú fejlődés tanúbizonysága volt annak, mit is jelentett kulturális életünk fejlődésében a felszabadulás. A fokozatos létszámgyarapodás szükségessé tette egy új gimnázium megépítését. A 3 000 000 forint értékű új iskola átadásával 1965. november 20-án többévtizedes probléma oldódott meg.

Az MM. 1967. szeptember 1-ével 66.716/1967. szám alatt engedélyezte a „Budai Nagy Antal” Gimnázium és Szakközépiskola átszervezését.

Az 1967—68-as tanévet már mindkét iskola külön igazgatóság alatt kezdte meg. A régi épületben maradt a szakközépiskola és 4 gimnáziumi osztály. Az új épületben 10 gimnáziumi osztály kapott helyett.

1968. március 15-én az új épületben levő gimnáziumi községünk nagy szülöttjének, Korányi Frigyesnek a nevét vette fel.

A felszabadulás után az intézet olyan fiatalokat nevelt, adott és kíván nevelni államunknak, akik a szocialista világnézet és erkölcs alapján állnak, jellemesek, békeszeretők és a szocializmus építéséért tetterre készek.

# MELLÉKLET

*Az iskola igazgatói 1870-től 1970-ig*

| É v s z á m | N é v                            |
|-------------|----------------------------------|
| 1870--1872  | Bozóky János                     |
| 1872--1875  | Gasparik János                   |
| 1875--1905  | Schurina István                  |
| 1904--1913  | Dudinszky Emil tank. főig.       |
| 1913--1914  | Labdavszky János id. mb. ig.     |
| 1916--1920  | Haugh Béla                       |
| 1920        | Jancsó Géza mb. ig.              |
| 1920        | Molnár Gyula                     |
| 1920--1921  | Páll Gyula id. mb. ig.           |
| 1921--1929  | Bihari Ferenc                    |
| 1929--1933  | Árvay Ede mb. ig.                |
| 1933--1934  | Dr. Székely József               |
| 1934--1938  | Dr. Antal Imre                   |
| 1938--1941  | Dr. Pauka Tibor                  |
| 1941        | Szabó Lajos id. mb. ig.          |
| 1941--1943  | Dr. Szalay György                |
| 1943--1944  | Rácz József                      |
| 1944--1945  | Mankó Büki Balogh István mb. ig. |
| 1945--1946  | Dr. Szalay György                |
| 1946--1947  | Cserepes Gyula id. ig.           |
| 1947--1949  | Rácz József ig.                  |
| 1949--1950  | Dr. Papp Sándor ig.              |
| 1950--1952  | Pelsőczy Zoltán ig.              |
| 1952        | Dr. Nagy András                  |
| 1952--1953  | Tamáskovits Hajnalka id. ig.     |
| 1953--1960  | Várkonyi István ig.              |
| 1960--1969  | Kristóf János ig.                |
| 1967        | Balla József                     |
| 1969--      | Lipcey Zoltán                    |

# KIMUTATÁS

az iskola benépesüléséről, a tanév végén vizsgálatot tett tanulókról:

| Tanév    | I. | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | Össz. |
|----------|----|-----|------|-----|----|-----|------|-------|-------|
| 1870/71  | 44 |     |      |     |    |     |      |       | 44    |
| 71/72    | 22 | 37  |      |     |    |     |      |       | 59    |
| 72/73    | 28 | 12  | 29   |     |    |     |      |       | 61    |
| m        |    | 1   |      |     |    |     |      |       |       |
| 73/74 ny | 28 | 26  | 10   |     |    |     |      |       | 67    |
| m        | 3  |     |      |     |    |     |      |       |       |
| 74/75 ny | 22 | 21  | 16   | 14  |    |     |      |       | 81    |
| m        | 7  |     | 1    |     |    |     |      |       |       |
| 75/76 ny | 19 | 12  | 14   | 7   | 13 |     |      |       | 67    |
| m        | 2  |     |      |     |    |     |      |       |       |
| 76/77 ny | 24 | 13  | 11   | 10  | 7  | 7   |      |       |       |
| m        | 1  |     |      | 1   |    |     |      |       | 74    |
| 77/78 ny | 19 | 19  | 12   | 6   | 7  | 6   |      |       | 69    |
| 78/79 ny | 17 | 12  | 17   | 10  | 6  | 5   | 4    |       | 71    |
| 79/80 ny | 17 | 13  | 10   | 11  | 4  | 6   | 5    |       | 66    |
| 80/81 ny | 17 | 9   | 14   | 7   | 5  | 4   | 5    |       | 61    |
| 81/82 ny | 29 | 14  | 8    | 16  | 7  | 6   | 3    | 4     | 87    |
| 82/83 ny | 29 | 19  | 9    | 9   | 9  | 8   | 6    | 2     | 91    |
| 83/84 ny | 19 | 22  | 10   | 8   | 11 | 9   | 7    | 7     |       |
| m        | 3  |     |      |     |    |     |      | 1     | 97    |
| 84/85 ny | 24 | 11  | 19   | 4   | 6  | 9   | 8    | 5     |       |
| m        | 1  | 1   |      |     |    |     |      |       | 98    |
| 85/86 ny | 27 | 19  | 18   | 15  | 4  | 6   | 8    | 8     |       |
| m        | 1  | 1   | 1    |     |    |     |      |       | 109   |
| 86/87 ny | 25 | 21  | 16   | 9   | 13 | 5   | 4    | 7     |       |
| m        |    | 1   | 1    | 1   |    |     |      |       | 103   |
| 87/88 ny | 23 | 17  | 18   | 15  | 2  | 13  | 5    | 3     |       |
| m        |    |     | 1    |     |    |     |      |       | 97    |
| 88/89 ny | 22 | 20  | 15   | 18  | 10 | 3   | 6    | 5     |       |
| m        | 2  | 1   |      |     |    |     |      |       | 102   |
| 89/90 ny | 27 | 17  | 10   | 12  | 13 | 8   | 2    | 4     |       |
| 90/91 ny | 20 | 16  | 19   | 7   | —  | 8   | 7    | 2     |       |
| m        |    | 1   |      |     |    |     |      |       | 80    |
| 91/92 ny | 28 | 18  | 13   | 13  | —  | —   | 6    | 5     |       |
| 92/93 ny | 32 | 23  | 14   | 13  | —  | —   |      | 7     |       |
| m        | 2  | 1   | 1    |     |    |     |      |       | 93    |
| 93/94 ny | 35 | 24  | 17   | 14  | —  | —   | —    | —     |       |
| m        | 1  |     |      |     |    |     |      |       | 91    |
| 94/95 ny | 27 | 27  | 18   | 13  | —  | —   | —    | —     |       |
| m        | 4  | 1   |      |     |    |     |      |       | 90    |
| 95/96 ny | 53 | 19  | 22   | 14  | —  | —   | —    | —     |       |
| m        |    | 2   |      |     |    |     |      |       | 110   |
| 96/97 ny | 40 | 42  | 15   | 21  | —  | —   | —    | —     |       |
| m        | 1  |     |      |     |    |     |      |       | 119   |

| T a n é v  | I. | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | Össz. |
|------------|----|-----|------|-----|----|-----|------|-------|-------|
| 97/98 ny   | 54 | 29  | 38   | 12  | —  | —   | —    | —     | 138   |
| m          | 3  | 1   | 1    |     |    |     |      |       |       |
| 98/99 ny   | 47 | 47  | 27   | 33  | —  | —   | —    | —     | 157   |
| m          | 1  | 1   | 1    |     |    |     |      |       |       |
| 99/900 ny  | 31 | 31  | 41   | 24  | —  | —   | —    | —     | 129   |
| m          |    | 1   |      | 1   |    |     |      |       |       |
| 1900/01 ny | 41 | 22  | 28   | 35  | —  | —   | —    | —     | 129   |
| m          | 1  |     | 2    |     |    |     |      |       |       |
| 01/02 ny   | 42 | 32  | 21   | 23  | —  | —   | —    | —     | 121   |
| m          |    | 1   | 2    |     |    |     |      |       |       |
| 02/03 ny   | 27 | 36  | 22   | 19  | —  | —   | —    | —     | 109   |
| m          | 2  | 1   | 2    |     |    |     |      |       |       |
| 03/04 ny   | 45 | 26  | 42   | 20  | —  | —   | —    | —     | 136   |
| m          | 2  |     |      |     |    |     |      |       |       |
| 04/05 ny   | 47 | 40  | 22   | 30  | —  | —   | —    | —     | 147   |
| m          | 2  | 5   |      |     |    |     |      |       |       |
| 05/06 ny   | 44 | 31  | 30   | 20  | —  | —   | —    | —     | 129   |
| m          |    | 1   | 3    |     |    |     |      |       |       |
| 06/07 ny   | 38 | 27  | 32   | 31  | —  | —   | —    | —     | 130   |
| m          |    |     | 1    | 1   |    |     |      |       |       |
| 07/08 ny   | 35 | 30  | 22   | 26  | —  | —   | —    | —     | 125   |
| m          | 1  |     | 1    | 1   |    |     |      |       |       |
| 08/09 ny   | 50 | 27  | 29   | 20  | —  | —   | —    | —     | 129   |
| m          | 1  |     | 1    | 1   |    |     |      |       |       |
| 09/10 ny   | 34 | 40  | 28   | 20  | —  | —   | —    | —     | 125   |
| m          | 2  | 1   |      |     |    |     |      |       |       |
| 10/11 ny   | 36 | 25  | 27   | 22  | —  | —   | —    | —     | 123   |
| m          | 1  |     | 2    |     |    |     |      |       |       |
| 11/12 ny   | 46 | 34  | 21   | 35  | 30 | —   | —    | —     | 169   |
| m          | 1  | 1   |      | 1   |    |     |      |       |       |
| 12/13 ny   | 49 | 43  | 36   | 26  | 31 | 29  | —    | —     | 291   |
| m          |    | 1   | 2    |     |    |     | 2    |       |       |
| 13/14 ny   | 45 | 40  | 37   | 34  | 19 | 34  | 25   | —     | 237   |
| m          |    |     |      | 1   | 1  |     | 1    |       |       |
| 14/15 ny   | 31 | 44  | 39   | 30  | 25 | 21  | 23   | 22    | 247   |
| m          | 3  |     |      | 1   | 1  | 1   | 1    | 5     |       |
| 15/16 ny   | 33 | 28  | 37   | 32  | 25 | 24  | 16   | 10    | 246   |
| m          | 4  | 2   | 1    | —   | 3  | 2   | 7    | 22    |       |
| 16/17 ny   | 30 | 36  | 32   | 37  | 27 | 19  | 22   | 8     | 257   |
| m          | 9  | 5   | 5    | 2   | 2  | 5   | 6    | 9     |       |
| 17/18 ny   | 50 | 27  | 28   | 31  | 27 | 25  | 17   | 12    | 269   |
| m          | 7  | 6   | 2    | 4   | 2  | 7   | 6    | 18    |       |
| 18/19 ny   | 45 | 31  | 21   | 26  | 19 | 23  | 17   | 7     | 210   |
| m          | 4  | 5   | 3    | 3   | 2  | 2   | 4    | 1     |       |



| T a n é v | I. | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | Össz. |
|-----------|----|-----|------|-----|----|-----|------|-------|-------|
| 19/20 ny  | 28 | 37  | 25   | 16  | 25 | 19  | 19   | 17    | 213   |
| m         | 4  | 4   | 4    | 2   | —  | 5   | 2    | 3     |       |
| 20/21 ny  | 31 | 26  | 30   | 26  | 19 | 28  | 18   | 21    | 258   |
| m         | 13 | 9   | 3    | 8   | 3  | 6   | 7    | 10    |       |
| 21/22 ny  | 39 | 32  | 24   | 26  | 21 | 21  | 34   | 26    | 294   |
| m         | 16 | 11  | 9    | 7   | 6  | 5   | 6    | 8     |       |
| 22/23 ny  | 36 | 35  | 27   | 26  | 29 | 22  | 23   | 34    | 299   |
| m         | 12 | 17  | 9    | 10  | 3  | 7   | 11   | 4     |       |
| 23/24 ny  | 45 | 30  | 28   | 26  | 21 | 23  | 25   | 28    | 303   |
| m         | 19 | 10  | 12   | 9   | 10 | 5   | 8    | 4     |       |
| 24/25 ny  | 48 | 44  | 35   | 35  | 31 | 23  | 30   | 30    | 345   |
| m         | 10 | 15  | 12   | 13  | 4  | 5   | 2    | 8     |       |
| 25/26 ny  | 60 | 35  | 42   | 35  | 32 | 27  | 30   | 37    | 375   |
| m         | 19 | 10  | 9    | 15  | 7  | 6   | 3    | 8     |       |
| 26/27 ny  | 42 | 52  | 47   | 52  | 43 | 32  | 22   | 33    | 421   |
| m         | 14 | 27  | 10   | 16  | 9  | 12  | 6    | 4     |       |
| 27/28 ny  | 45 | 38  | 52   | 44  | 41 | 38  | 31   | 20    | 387   |
| m         | 13 | 13  | 15   | 7   | 12 | 5   | 8    | 5     |       |
| 28/29 ny  | 33 | 51  | 44   | 56  | 39 | 37  | 39   | 32    | 411   |
| m         | 20 | 12  | 5    | 20  | 7  | 6   | 5    | 5     |       |
| 29/30 ny  | 47 | 32  | 48   | 42  | 46 | 33  | 32   | 40    | 384   |
| m         | 16 | 15  | 9    | 2   | 9  | 6   | 2    | 5     |       |
| 30/31 ny  | 34 | 36  | 27   | 38  | 34 | 46  | 31   | 33    | 373   |
| m         | 24 | 22  | 15   | 11  | 11 | 7   | 3    | 1     |       |
| 31/32 ny  | 72 | 43  | 39   | 27  | 33 | 37  | 46   | 27    | 389   |
| m         | 11 | 14  | 10   | 10  | 10 | —   | 5    | 5     |       |
| 32/33 ny  | 48 | 58  | 39   | 36  | 20 | 23  | 39   | 44    | 371   |
| m         | 12 | 9   | 14   | 14  | 7  | 4   | 1    | 3     |       |
| 33/34 ny  | 33 | 44  | 46   | 37  | 25 | 17  | 20   | 39    | 301   |
| m         | 7  | 7   | 6    | 8   | 3  | 2   | 4    | 3     |       |
| 34/35 ny  | 42 | 33  | 48   | 47  | 27 | 23  | 16   | 20    | 291   |
| m         | 11 | 6   | 5    | 8   | 4  | —   | —    | 1     |       |
| 35/36 ny  | 35 | 40  | 36   | 46  | 38 | 20  | 17   | 14    | 277   |
| m         | 6  | 7   | 4    | 3   | 3  | 4   | 2    | 2     |       |
| 36/37 ny  | 39 | 29  | 36   | 31  | 30 | 30  | 13   | 14    | 254   |
| m         | 3  | 7   | 2    | 3   | 3  | 3   | 4    | 2     |       |
| 37/38 ny  | 30 | 39  | 27   | 36  | 22 | 25  | 27   | 18    | 246   |
| m         | 5  | 1   | 4    | 2   | 2  | 4   | 2    | 2     |       |
| 38/39 ny  | 31 | 26  | 42   | 19  | 21 | 20  | 20   | 26    | 221   |
| m         | 3  | 4   | 1    | 4   | —  | —   | 2    | 2     |       |
| 39/40 ny  | 36 | 30  | 25   | 34  | 9  | 21  | 13   | 19    | 213   |
| m         | 3  | 3   | 3    | 2   | 4  | 2   | 4    | 5     |       |
| 40/41 ny  | 29 | 30  | 24   | 20  | 22 | 6   | 15   | 9     | 195   |
| m         | 4  | 3   | 3    | 7   | 7  | 5   | 8    | 3     |       |

| T a n é v | I.               | II. | III. | IV. | V. | VI. | VII. | VIII. | Össz. |
|-----------|------------------|-----|------|-----|----|-----|------|-------|-------|
| 41/42 ny  | 43               | 23  | 24   | 24  | 10 | 21  | 5    | 14    | 179   |
| m         | 8                | —   | 1    | 3   | —  | 1   | 1    | 1     |       |
| 42/43 ny  | 59               | 41  | 28   | 23  | 14 | 8   | 19   | 3     | 220   |
| m         | 3                | 7   | 3    | 3   | 2  | 3   | 2    | —     |       |
| 43/44 ny  | 62               | 58  | 42   | 28  | 22 | 13  | 10   | —     | 281   |
| m         | 11               | 2   | 4    | 4   | 4  | 2   | —    | —     |       |
| 44/45 ny  | 31               | 33  | 30   | 28  | 15 | 19  | 9    | 3     | 220   |
| m         | 22               | 10  | 5    | 8   | 1  | 3   | 3    | —     |       |
| 45/46 ny  | 111              | 65  | 45   | 36  | 39 | 21  | 27   | 18    | 464   |
| m         | 13               | 26  | 7    | 12  | 11 | 15  | 4    | 14    |       |
| 46/47 ny  | —                | —   | 43   | 45  | 32 | 42  | 22   | 40    | 497   |
| m         | —                | —   | 65   | 53  | 47 | 58  | 35   | 15    |       |
| 47/48 ny  | —                | —   | —    | 64  | 53 | 36  | 47   | 21    | 240   |
| m         | —                | —   | —    | 7   | 19 | 11  | 2    | —     |       |
| 48/49 ny  | —                | —   | —    | —   | 49 | 36  | 34   | 43    | 187   |
| m         | —                | —   | —    | —   | 10 | 2   | 9    | 4     |       |
| 49/50     | évkönyv nem volt |     |      |     |    |     |      |       |       |

| T a n é v | Humán osztályok |     |      |     | reál osztályok  |     |      |     | Össz. |
|-----------|-----------------|-----|------|-----|-----------------|-----|------|-----|-------|
|           | I.              | II. | III. | IV. | I.              | II. | III. | IV. |       |
| 1950/51   | 52              | 52  | 48   | 35  | 49              | 45  | —    | —   | 281   |
| 51/52     | 39              | 42  | 52   | 41  | 45              | 39  | 48   | —   | 306   |
| 52/53     | 49              | 31  | 40   | 50  | 48              | 42  | 37   | 38  | 335   |
| 53/54     | 55              | 39  | 24   | 32  | 45              | 44  | 35   | 24  | 308   |
| 54/55     | 41              | 41  | 30   | 27  | 42              | 40  | 43   | 37  | 301   |
| 55/56     | 40              | 28  | 35   | 31  | 38              | 35  | 39   | 46  | 291   |
| 56/57     | 41              | 30  | 24   | 28  | 45              | 36  | 29   | 36  | 269   |
| 57/58     | 42              | 30  | 28   | 23  | 41              | 33  | 30   | 26  | 253   |
| 58/59     | 43              | 36  | 28   | 28  | 45              | 29  | 30   | 30  | 269   |
| 59/60     | 14              | 15  | 29   | 27  | 44              | 29  | 26   | 28  | 272   |
| 60/61     | 46              | 41  | 37   | 31  | 45              | 32  | 29   | 26  | 287   |
| 61/62     | 48              | 42  | 40   | 39  | 92              | 37  | 31   | 28  | 357   |
|           | Gimnázium       |     |      |     | szakközépiskola |     |      |     |       |
| 62/63     | 132             | 122 | 75   | 69  | 38              | —   | —    | —   | 436   |
| 63/64     | 172             | 128 | 116  | 74  | 35              | 32  | —    | —   | 557   |
| 64/65     | 163             | 149 | 119  | 110 | 44              | 23  | 30   | —   | 642   |
| 65/66     | 138             | 146 | 142  | 114 | 32              | 32  | 27   | 30  | 661   |
| 66/67     | 115             | 112 | 112  | 126 | 31              | 31  | 31   | 25  | 583   |

1. Bozóki János: A Szabolcs megyébeni nagy-kállói királyi államilreáltanodának első évi értesítője az 1870/71. tanév végén. Buda, 10—13. oldal.
2. I. m. 16. oldal.
3. I. m. 19. oldal.
4. I. m. 23. oldal.
5. Bozóki János: Az 1870-ig év október hó 1-sőjén Nagy-Kállóban megnyitandó magyar királyi állami alreáltanodának programja. Nyíregyháza, 1870.
6. I. m. 1. oldal.
7. I. m. 5. oldal.
8. I. m. 5. oldal.
9. Gasparik János: A nagy-kállói M. kir. állami alreáltanoda értesítője 1872/73. Nyíregyháza 22—23. oldal.
10. Schurina István: A nagy-kállói M. kir. állami reáltanoda értesítője 1875/76. tanévről. Nyíregyháza 3. oldal.
11. Schurina István: A nagy-kállói magyar királyi állami reáltanoda értesítője az 1876/7. tanévről. Debrecen 9. oldal.
12. I. m. 10. oldal.
13. Schurina István: A nagy-kállói magyar királyi állami főreáltanoda értesítője az 1879/80. tanévről. Nyíregyháza 7. oldal.
14. Schurina István: A nagy-kállói magyar királyi állami főreáliskola értesítője 1880/81-ik tanévről Nyíregyháza 23. oldal.
15. Schurina István: A nagy-kállói magyar királyi állami főreáliskola értesítője 1881—82-ik tanévről. Nyíregyháza 14. oldal.
16. Schurina István: A nagy-kállói magy. kir. állami főreáliskola XVIII-ik értesítője az 1887—88-dik iskolai évről. Nyíregyháza 3. oldal.
17. Schurina István: A nagy-kállói magy. kir. állami főreáliskola 21. értesítője az 1890—91-ik iskolai évről. Nyíregyháza 3. oldal.
18. Schurina István: A nagy-kállói magy. kir. állami reáliskola története és 26-ik értesítője az 1895—96. tanévről. Nyíregyháza 45. oldal.
19. I. m. 46. oldal.
20. I. m. 53. oldal.
21. I. m. 55. oldal.
22. Schurina István: A nagykállói magy. kir. állami gimnázium 10. évi értesítője az 1904—1905 tanévről. Nagykálló, 12. oldal.
23. Dudinszki Emil: A nagykállói magy. kir. állami gimnázium 16. évi értesítője az 1910—11. tanévről. Nagykálló 3. oldal.
24. Ranezay József: A nagykállói magy. kir. állami főgimnázium huszonegyedik értesítője. Nagykálló 8. oldal.
25. I. m. 41. oldal.
26. 11.200/19. K. sz. alispáni jelentés.

27. Negyven éve a Tanácsköztársaság Szabolcs-Szatmár megyei története 71. oldal.
28. I. m. 72. oldal.
29. Jelentés a főigazgatóhoz. 90/VI. Nagykálló, 1919. március 31.
30. A Tanácsköztársaság Szabolcs-Szatmár megyei története. 72. oldal.
31. A vöröshadseregbe belépett tanulók érdemjegyei, Nagykálló, 1919. IV. 14.
32. Alispáni jelentés 1919. Nyíregyháza.
33. I. m.
34. Alispáni jelentés 11.200/19. Nyíregyháza.
35. A Tanácsköztársaság Szabolcs-Szatmár megyei története 72. oldal.
36. Bihari Ferenc: A nagykállói M. Kir. állami főgimnázium 24. értesítője 1918—19, 1919—20, 1920—21. iskolai évekről. Nagykálló 6. oldal.
37. Bihari Ferenc: A nagykállói állami Szabolcs Vezér Főgimnázium 25. értesítője 1921—22. iskolai évről Nagykálló 10. oldal.
38. I. m. 12. oldal.
39. Bihari Ferenc: A nagykállói m. kir. állami Szabolcs vezér Főgimnázium huszon-hetedik értesítője az intézet fennállásának 54. évében az 1923/24. iskolai évről. Nagykálló 20. oldal.
40. Bihari Ferenc: A nagykállói m. kir. Szabolcs vezér reálgimnázium 28. értesítője az intézet fennállásának 55. évében, az 1924/25. iskolai évről. Nagykálló 3. oldal.
41. Bihari Ferenc: A nagykállói m. kir. áll. Szabolcs vezér reálgimnázium 20. értesítője az intézet fennállásának 57-ik évében az 1926/27. iskolai évről. Nagykálló 4. oldal.
42. Tankerületi főigazgatói levél, 102/1927. Debrecen.
43. Bihari Ferenc: 227/929 iktatószám alatt.
44. Főigazgatói levél a túlterhelés leküzdése tárgyából 516/1929. augusztus 6. Debrecen 2. oldal.
45. Jegyzőkönyv 1935. május 24-én tartott értekezletről. Nagykálló.
46. Dr. Pauka Tibor: A nagykállói m. kir. állami Szabolcs Vezér gimnázium (VI—VIII. oszt. reálgimnázium) és a vele kapcsolatos községi internátus évkönyve az 1939—40. tanévről. Az intézet fennállásának 70. évéről. Nagykálló 18. oldal.
47. A debreceni tankerületi királyi főigazgató 3.824/1938—39. számú leirata. Debrecen.
48. 24/1939—40. Biz. sz. tankerületi főigazgatói levél.
49. 25/1939—40. Biz. sz. tankerületi főigazgatói leirat.
50. Szatmárnémeti tankerületi főigazgató 3.055/1943. számú leirata.
51. Igazgató 137/1944—45. számú felterjesztése a miniszterhez.
52. 900/1945. március 21-én kelt utasítás az 1944/45. csonka iskolaév közoktatásáról.
53. Évvégi jegyzőkönyv az évváró értekezletről. 1944. június 14. Nagykálló.
54. Látogatási jegyzőkönyv, 1948. június 3—4.
55. Rác József: A nagykállói m. állami Szabolcs Vezér gimnázium évkönyve az 1948—49. iskolai évről az iskola fennállásának 79. évében. Nagykálló 8. oldal.
56. Nevelésügyünk húsz éve 1945—64. Tankönyvkiadó, Budapest 60. oldal.